

VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

Eveline Aendekerk (CPNB)
'We moeten samen optrekken'

Bibliotheken als partner
in strijd tegen 'digibetie'

Boekenweek voor Jongeren

Human Library laat vooroordelen
verdwijnen

nummer 7 | Jaargang 24 | 2020

Miriam Bakker
(de Bibliotheek Hilversum) jeugdbibliothecaris
en NBD Biblion Jeugdspecialist 2020

Hoe bereikt u alle bibliotheken?

Met een advertentie in Bibliotheekblad bereikt u alle Nederlandse en Vlaamse openbare bibliotheken, schoolbibliotheken, mediatheken en overheids- en universiteitsinstellingen met een bibliotheek. Ook veel bedrijven en overheidsinstellingen zoals gemeenteraden hebben een abonnement op Bibliotheekblad. Bibliotheekblad verschijnt tien keer per jaar in een oplage van circa 2000 exemplaren. Ook een website, nieuwsbrief en sociale mediakanalen maken deel uit van het platform. De dekkingsgraad in het bereik van het tijdschrift is nagenoeg 100%.

- **Bibliotheekblad** is al vele decennia het toonaangevende platform dat de ontwikkelingen volgt, zowel nationaal, als internationaal en de lezers op de hoogte houdt.
- **Bibliotheekblad** is het platform voor de bibliotheekmedewerker (van directeur tot collectiebeheerder) die wil bijblijven in zijn of haar vakgebied.
- **Bibliotheekblad** werkt nauw samen met de Koninklijke Bibliotheek (KB), de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB), de Provinciale Serviceorganisaties (PSO's) en andere verwante organisaties.
- **Bibliotheekblad** heeft een oplage van circa 2000 exemplaren en iedere editie wordt gemiddeld door vijf verschillende mensen gelezen.
- **Bibliotheekblad.nl** is het digitale platform voor bibliotheken. Daarnaast zijn we te volgen via Twitter (4800 volgers) en later dit jaar via Facebook, Instagram en LinkedIn. U kunt op onze website ook video's en podcasts plaatsen.

- **Bibliotheekblad** organiseert jaarlijks de verkiezing van de beste bibliotheek van Nederland en Vlaanderen.

Meer informatie

Onze accountmanager Rajin Roopram voorziet u graag van alle informatie over adverteren in Bibliotheekblad en op onze website/ sociale mediakanalen: +31 6 1520 1724 / rajin.roopram@kbenp.nl. Op onze website www.bibliotheekblad.nl kunt u onze tariefkaart downloaden.

Het Govers kennisteam Bibliotheken.

De sectorspecialist in het
bijstaan van bibliotheken op
het gebied van controleplicht,
fiscaliteit, juridisch en data-
analyse.

GOVERS

Thuis in cijfers sinds 1927

Accountants / Adviseurs | T (040) 2 504 504 | www.govers.nl

Bibliotheekonline

Veel bibliotheken in Nederland maken al gebruik van het speciaal door Graphicom ontwikkelde cloud platform voor bibliotheken:

“Bibliotheekonline”

Wilt u ook **geen omkijken meer** hebben naar uw IT-omgeving voor wat betreft kantoor en publiek? Wilt u zeker weten dat uw **security** op orde is?

Wilt u dat al uw medewerkers inclusief vrijwilligers op alle openingstijden van uw bibliotheek kunnen **bellen naar de servicedesk**?

Wilt u ook ervaren wat de voordelen en mogelijke **kostenbesparingen** voor uw organisatie zijn?

Neem dan contact met ons op voor een **vrijblijvende kennismaking** om te kijken wat we voor u kunnen betekenen via het telefoonnummer:

088 472 34 26 of per e-mail via **info@graphicom.com**

Graphicom Group

Graphicom Solutions BV

info@graphicom.com

www.graphicom.com

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt tien keer per jaar, waaronder een dubbelnummer. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op ons Twitteraccount @Bibliotheekblad.

Uitgeverij

Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Redactie

Menno Goosen (hoofdredacteur)
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67
Bart Janssen (webredacteur)
bart.janssen@bibliotheekblad.nl
Martin de Jong (redacteur)
martin.dejong@bibliotheekblad.nl

E-mailadres redactie

redactie@bibliotheekblad.nl

Eind- en beeldredactie

Menno Goosen

Tekstcorrectie

Martin de Jong en Marijn Mostart

Medewerkers

Rob Bruijnzeels, Annemiek van de Burgt, Maarten Dessing, Else-lien Dijkstra, Dionne Dinkhuijsen, Anne van den Dool, Marianne Hermans, Wendy de Graaff, Wim Keizer, Imke de Korte, Ingrid Lutke Schipholt, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Gerrit Serné, Joyce Sternheim, Eimer Wioldraaijer, Ivonne Zijp.

Adviseur

Eimer Wioldraaijer (voormalig hoofdredacteur)

Ontwerp basisvormgeving

SNEP grafische dienstverlening

Lay-out

Thomson Digital

Opmaakbegeleiding

Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk

Damen Drukkers

Redactieadviesraad

Erik Boekesteijn, Jan Gommer, Wendy de Graaff, Wim Keizer, Gerard Meijer, Wanda Moelands

Abonnementen Nederland

Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31(0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www.aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België

Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementenprijs

Per 1 januari 2020 kost een abonnement in Nederland €199,90, elk vervolgabonnement op hetzelfde adres €189,90, abonnement voor gepensioneerden €95, los nummer €20. Abonnementenprijs België: €218,90. Overige landen €252,90. Alle bedragen inclusief BTW en verzendkosten.

Adverteren

Op www.bibliotheekblad.nl vindt u onze tariefkaart. Meer informatie kan gegeven worden door accountmanager Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24, e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

Overname van tekst

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of veelvoudig worden. Voor kopiëren is reproductie verschuldigd aan de uitgever.

ISSN

1573-9597

10

Collega

Miriam Bakker (de Bibliotheek Hilversum) is jeugdbibliothecaris en tevens door NBD Bibliothon uitgeroepen tot Jeugdspecialist 2020.

12

Samen optrekken

Voor CPNB-directeur Eveline Aendekerk is het zonneklaar: de hele boekensector moet vaker collectief optrekken. 'Dan kunnen we echt impact hebben.'

16

Partner in strijd tegen 'digibetie'

Gert Staal, directeur Bibliotheek Lek & IJssel, hield een pleidooi voor de rol van bibliotheken in het digitale tijdperk.

18

Oslo opent nieuwe openbare bibliotheek

De feestelijke opening stond gepland op 27 maart, maar moest wegens corona uitgesteld worden tot 18 juni. Gelukkig werd de besloten openingsceremonie een groot succes.

24

Biebactiviteit

In de rubriek Biebactiviteit belichten we in iedere aflevering een bijzonder evenement of bijzondere activiteit. In deze aflevering: de cursussen en lezingen over hoogsensitiviteit van Theek 5.

26

Human Library Nederland

Nederland is een van de 85 landen waar de Human Library mensen tot elkaar brengt en vooroordelen wegneemt. De bibliotheek blijkt daarvoor een perfecte locatie te zijn.

31

Boekenweek voor Jongeren

Vorig jaar brak Johan Fretz met *Onder de paramaribo* door naar een groter publiek. Dit jaar is hij een van de auteurs van 3PAK, het geschenk voor de Boekenweek voor Jongeren.

34

De coronacrisis en de boekhandel

Het coronavirus heeft niet alleen ingrijpende gevolgen gehad voor de bibliotheekwereld, de aanverwante bedrijfstakken uitgeverij en boekhandel werden eveneens getroffen.

38

Topstukken

De Grooten Atlas van Joan Blaeu doet nog steeds veel harten sneller kloppen, en het is altijd groot nieuws wanneer er een exemplaar voor veel geld wordt verkocht.

40

Management

Al ruim zeventien jaar is Roel Zuidhof verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van de bibliotheek in het Gelderse Nijkerk.

44

Nepnieuws als virus

De coronacrisis heeft de zwakke plekken in onze nieuwsvoorziening pijnlijk blootgelegd: tijdens de crisis nam de verspreiding van nepnieuws enorm toe, en complottheorieën beleven hoogtijdagen.

46

Mystery Guest

Rotterdam heeft de laatste jaren heel wat over zich heen gekregen qua bezuinigingen en directiewisselingen, dus een goede aanleiding om te gaan kijken in de Hoogstraat.

En verder in dit nummer

4 Redactioneel

4 Colofon

6 Kort nieuws

50 Wat leest de bibliotheekbezoeker

Een nieuw jasje

Het zal u meteen opvallen: Bibliotheekblad heeft een nieuw uiterlijk gekregen. We hebben goed geluisterd naar de opmerkingen die door de ruim negentig deelnemers aan ons lezersonderzoek gemaakt werden. De vormgeving kon na al die jaren wel een opfrisbeurt gebruiken. Maar dat is niet alles: we hebben ook een aantal nieuwe rubrieken. U vond dat er te weinig aandacht besteed werd aan medewerkers op de werkvloer. In de nieuwe rubriek *Collega* belichten we een bibliotheekmedewerker die een bepaalde functie uitoefent. In dit nummer: de jeugdbibliothecaris. Een andere opmerking die veel gemaakt werd, was dat er behoefte is aan praktische voorbeelden van activiteiten die bibliotheken kunnen organiseren. Ook omdat we steeds meer toegroeien naar de 'community library'. In de rubriek *Biebactiviteit* besteden we aandacht aan al het moois wat bibliotheken organiseren.

U vond dat de bibliotheekbezoeker maar weinig aanbod kwam. In *De bibliotheekbezoeker leest...* vertelt een bibliotheekbezoeker over een geleend boek. Ook nieuw is de rubriek *Management*, waarin iedere keer een directeur aan de tand gevoeld wordt. En niet alleen op zakelijk gebied: ook het privéleven komt aan de orde. De laatste nieuwe rubriek is *Topstukken*. De KB verleent ons een kijkje in de pareltjes uit de collectie die inmiddels ruim twee eeuwen Nederlandse publicaties bevat.

Ook onze website bibliotheekblad.nl zal een ingrijpende restyling ondergaan. Overzichtelijker, leesbaar op alle devices en voorzien van video's en podcasts. We streven ernaar om de nieuwe site in het najaar te lanceren. We houden u op de hoogte. Heeft u input? Mail mij gerust!

Menno Goosen
Hoofdredacteur Bibliotheekblad
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Kort nieuws

Inzendtermijn Victorines geopend

Al ruim 30 jaar worden jaarlijks de Victorines uitgereikt. Deze onderscheiding, genoemd naar de Nederlandse bibliothecaresse Victorine van Schaick, belooft individuen die een bijzondere bijdrage hebben geleverd aan het Nederlands-talige bibliotheekwerk of aan de ontwikkeling van het informatievak. Het Victorine van Schaick Fonds en de KNVI roepen ook dit jaar geïnteresseerden op mee te dingen naar een van de prijzen. Kandidaten kunnen zichzelf voor-

dragen of voorgedragen worden tot uiterlijk 24 september 2020. Alle vormen van publicatie kunnen in aanmerking komen. Dat kan een artikel, presentatie, website, blog of andere publicatie zijn. En dan gaat het niet alleen om academische, maar juist ook om tastbare, misschien wel alledaagse resultaten. Een studie naar de rol van de informatieprofessional in 2040 of naar het archiveren van born-digital content, het ontwikkelen van een app voor optimale kennisuitwisseling, of bijvoorbeeld ontwikkelingen rondom open access, linked data, sociale media en innovaties voor specifieke doelgroepen, aldus het fonds bij wijze van toelichting. Er worden drie prijzen uitgereikt: de Victorine voor de beste publicatie (€ 2500 en de Victorine van Schaick-penning). De Victorine voor het meest innovatieve initiatief op het vakgebied van de informatieprofessional (€ 2000) en de Victorine voor de beste scriptie (€ 1500). Meer informatie: www.knvi.nl/victorine.

Winnaars boekenbon lezersonderzoek

Van de 91 respondenten gaven er 48 aan in aanmerking te willen komen voor een van de vijf te verloten boekenbonnen van € 25. Om dit eerlijk te laten verlopen,

hebben we gebruikgemaakt van een softwareprogramma. De winnaars zijn: Bep Smeets (De Domijnen), Saskia den Otter (Bibliotheek Oosterschelde), Valerie Heil (Bibliotheek Hengelo), Jeroen de Boer (Fers) en Rinus Balvert (BiebCloud). De winnaars krijgen zo snel mogelijk hun boekenbon opgestuurd.

Lerend Netwerk editie 2

Het was even wachten op nieuwe data... maar het Lerend Netwerk Editie 2 staat open voor inschrijving! De eerste Editie is begin 2020 afgerond en hierin hebben twaalf directeuren met elkaar op een onderzoekende manier hun persoonlijk leiderschap, het leiden van organisaties en hun netwerk leiderschap verdiept. Het Lerend Netwerk wordt begeleid door leiderschapsinstituut de Baak en is ontwikkeld op initiatief van de POI's Cubiss, Rijnbrink en Probiblio, onder de vlag van Stichting SPN. Meer informatie en inschrijven kan via: stichtingspn.nl/lerend-netwerk.

Lezersonderzoek Bibliotheekblad

Op onze oproep om het lezersonderzoek van Bibliotheekblad in te vullen, reageerden ruim negentig lezers. Naast heel veel positieve reacties, werd er ook een aantal kritische opmerkingen gemaakt. Zo blijkt dat de redactie wel wat meer aandacht mag besteden aan de medewerkers op de werkvloer, evenals aan de bibliotheekbezoekers. Ook blijkt er interesse te zijn om eens buiten de muren van de openbare bibliotheek te kijken, bijvoorbeeld hoe universiteitsbibliotheken of hogeschoolmediatheken het aanpakken. Opvallend is dat bij de vraag over de interesse voor diverse aandachtsgebieden (zoals samenwerkingsverbanden, informatiemanagement, kunstmatige intelligentie et cetera) bijna overall instemmend wordt geantwoord op de stelling 'zou ik meer over willen lezen'. Alleen voor de onderwerpen IFLA en metatagging is aanmerkelijk minder interesse. Gelukkig blijkt u blij te zijn met de mix van verschillende onderwerpen in Bibliotheekblad. De lengte van de artikelen vindt u uitstekend. Wel komt de opmerking regelmatig terug dat de vormgeving wel wat opgefrist mag worden. En dat het gebruik van foto's en illustraties wel wat creatiever mag. Wij hebben geluisterd naar uw opmerkingen. In dit nummer alvast een eerste

aanzet tot verandering: een nieuwe vormgeving, en een aantal nieuwe rubrieken. Laat ons vooral weten wat u ervan vindt. Dan de uitkomsten van de vragen over de website. Bibliotheekblad.nl wordt goed bezocht, de informatie wordt gewaardeerd, maar het design, de navigatie, het gebrek aan multimediamateriaal, het niet kunnen lezen op tablets en de lange teksten worden als negatief ervaren. Wij nemen deze kritiek ter harte. In het najaar zal een totaal vernieuwde website gelanceerd worden. Met ook aandacht voor podcasts, video's én goed leesbaar op telefoons en tablets. Wij houden u op de hoogte.

Week van Lezen en Schrijven

Stichting Lezen en Schrijven heeft ervoor gekozen de 'Week van de Alfabetisering' voort te zetten onder de nieuwe naam 'Week van Lezen en Schrijven'. Deze naam is volgens de Stichting toegankelijker en dekt de lading beter. De themaweek vindt plaats van maandag 7 tot en met zondag 13 september. Er worden - onder andere door bibliotheken - tal van activiteiten georganiseerd, zoals voorleesmiddagen, taallunches, een digitale taalquiz, theater-, muziek- en filmavonden over laaggeletterdheid en minisymposia.

KB lanceert nieuwe website Bnetwerk

De Koninklijke Bibliotheek (KB) heeft de website Bnetwerk (bibliotheeknetwerk.nl) gelanceerd, bedoeld voor medewerkers en partners in het bibliotheeknetwerk. De website vervangt een aantal bestaande websites, namelijk kb.nl/ob en Bibliotheekbasisvaardigheden, en (deels) Bibliotheekinzicht. Op de nieuwe website wordt alle relevante informatie van de KB (al dan niet in samenwerking met haar partners) overzichtelijk bij elkaar aangeboden, gesorteerd op onderwerp, thema, programma of rol. Het is de bedoeling dat de komende jaren meer sites en informatie overgaan naar Bnetwerk, waardoor het aantal websites voor professionals in het bibliotheeknetwerk kan worden verminderd en de vindbaarheid van informatie verder verbetert.

Verkiezing Beste Bibliotheek van Nederland 2020

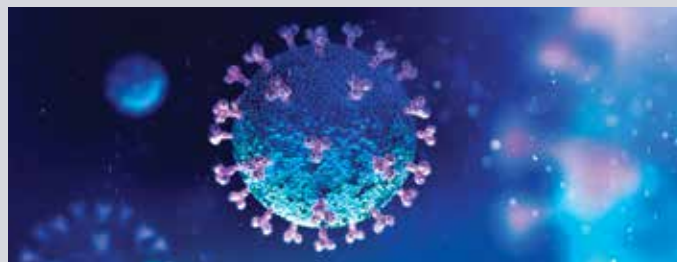
De verkiezing van de Beste Bibliotheek van Nederland werd in verband met corona uitgesteld tot een later tijdstip. In overleg met NBD Biblion heeft de redactie van Bibliotheekblad besloten om de uitreiking online door te laten gaan. Dit zal plaatsvinden tijdens een online seminar op 3 november. Voorafgaand aan de uitreiking is het mogelijk om via de website van Bibliotheekblad te stemmen op een van de eerder genomineerde bibliotheken: de bblthk Wageningen, Forum Groningen, Forum Zoetermeer, het Huis van Eemnes en Lochal Tilburg. Volg bibliotheekblad.nl voor de laatste ontwikkelingen.

Onderzoek naar coronavirus op bibliotheekmateriaal

Wetenschappers hebben ontdekt dat COVID-19 na drie dagen niet meer te detecteren is op vijf veelgebruikte bibliotheekmaterialen. Het is de eerste fase van een gezamenlijk project van het Amerikaanse Institute of Museum and Library Services, Battelle en OCLC om wetenschappelijk onderbouwde informatie te ontwikkelen en te delen over de manier waarop bibliotheken het beste met hun bibliotheekmateriaal kunnen omgaan om personeel en bezoekers zo goed mogelijk te beschermen tegen het virus. In de afgelopen weken hebben wetenschappers van Battelle het coronavirus getest op verschillende oppervlakken in omgevingen met een standaardtemperatuur en een luchtvochtigheidsgraad zoals die doorgaans wordt aangetroffen in ruimtes met airconditioning. De vijf materialen die in deze fase zijn getest: hardcovers (buckramlinnen), softcovers, gewone papieren pagina's in een gesloten boek, plastic omslagen (biaxiaal georiënteerde polyesterfolie) en dvd-hoesjes. Bij de tests werd het coronavirus na één dag niet meer ontdekt op

hardcover- en softcoverboeken en dvd-hoesjes. Na drie dagen kon het virus niet meer worden gedetecteerd op het papier in een boek of op plastic boekomslagen. De bevindingen maken deel uit van het REopening Archives, Libraries, and Museums (REALM) Project dat is gestart om wetenschappelijke informatie te verzamelen voor musea, bibliotheken en archieven die zij kunnen gebruiken om hun werkzaamheden weer te hervatten.

Meer informatie is te vinden op: <https://tinyurl.com/y9ok9o9y>

Kort nieuws

Nieuwe directeuren benoemd

Sjaak van der Linde is gestart als regiodirecteur bij Bibliotheek AanZet. Samen met directeur-bestuurder Ankie Kessler vormt hij vanaf begin juni de tweekoppige directie van de bibliotheek. Van der Linde wordt als regiodirecteur onder meer verantwoordelijk voor de aansturing van de vier rayonmanagers die op hun beurt de medewerkers in de 29 grote en kleine vestigingen van Bibliotheek AanZet aansturen. Van der Linde was van oktober 2015 tot juni 2020 werkzaam bij de welzijnsorganisatie Participe. Per 1 september 2020 wordt **Gerard Hendriks** de nieuwe directeur-bestuurder van de Bibliotheek aan de Vliet. Hij volgt Harm Smit op, die met vervroegd pensioen gaat. Hendriks is historicus en cultureel ondernemer. Hij werkt sinds 1 december 2019 bij de Bibliotheek aan de Vliet als manager speciale doelgroepen. Daarvoor werkte hij onder meer bij de Bibliotheek AanZet en tussen 2008 en 2019 bij Bibliotheek Zoetermeer. Per 15 december treedt **Deirdre Carasso** aan als de nieuwe directeur van Bibliotheek Utrecht. Zij volgt Ton van Vlimmeren op, die eind dit jaar met pensioen gaat. Carasso (49) is sinds 2016 directeur van het Stedelijk Museum Schiedam. Daarvoor was ze onder andere tien jaar in verschillende functies werkzaam bij Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam. Ze heeft kunstgeschiedenis gestudeerd en een opleiding aan de Archiefschool gedaan.

bij Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam. Ze heeft kunstgeschiedenis gestudeerd en een opleiding aan de Archiefschool gedaan.

Online kennislab over Ontwikkelpleinen

Stichting JobOn is de landelijke vrijwilligersorganisatie voor werkzoekenden. De stichting werkt samen met tientallen bibliotheken in Nederland en heeft dit jaar een groot project samen met de KB: het begeleiden van bibliotheken bij het ontwikkelen van dienstverlening voor werkzoekenden. Daarnaast stimuleert JobOn bibliotheken om Ontwikkelpleinen te lanceren. Op **28 september** van 9.00 tot 11.30 uur organiseert de stichting daarom een online kennis-sessie voor experts uit de sector. Tijdens deze online experts-sessie gaan wethouders, beleidsmedewerkers Werk&Inkomen, directeuren van Bibliotheken en anderen belanghebbenden die actief zijn rondom het thema Ontwikkelpleinen in gesprek. Zo spreekt de Tof Thissen, directeur UWV, over zijn droom over het Huis van de Arbeidsmarkt en bibliotheekadviseur Kelly Oostlander over haar ervaringen met het opzetten van Het Ontwikkelplein bij bibliotheek AanZet. Deelname is kosteloos, maar aanmeldingen worden op basis van een korte motivatie gescreend. Meer informatie is te vinden op www.jobon.nl/bibliotheek. Hier kunt u zich ook aanmelden.

Bibliotheken Noord Fryslân en GGD Fryslân ondertekenen Taalakkoord

Paulien Schreuder, directeur Bibliotheken Noord Fryslân, en Theo Hartman, afdelingshoofd GGD Fryslân, hebben in de Bibliotheek Dokkum het Regionaal Taalakkoord Noord Fryslân getekend. Hiermee is GGD Fryslân aangesloten bij het Taalakkoord van Noord-Fryslân en de Friese Waddeneilanden. Het Taalakkoord is een initiatief vanuit de overheid om partijen te laten samenwerken bij het verbeteren van taalvaardigheid en het tegengaan van laaggeletterdheid. De partners in het taalkoord Noord-Fryslân en de Waddeneilanden zijn in dit geval de gemeenten in Noord-Fryslân, Stichting Lezen en Schrijven, het Friesland College en Bibliotheken Noord Fryslân, en nu ook GGD Fryslân. Het Taalakkoord is een schriftelijk vastgelegde afspraak tussen de deelnemers waarin de ambitie en inzet van alle partijen is beschreven om laaggeletterdheid te bestrijden en leesplezier te bevorderen. Een voortvloeisel van het Taalakkoord is de inzet van BoekStartcoaches op het consultatiebureau. Met de inzet van de BoekStartcoach is er meer tijd op het consultatiebureau om over taalstimulering en voorlezen te praten. Een gesprek met de ouders kan ervoor zorgen dat zij met hun kind gaan lezen en naar de Bibliotheek gaan.

S

OBA moet twee miljoen euro bezuinigen vanwege corona

Vanwege sterk teruggelopen eigen inkomsten in de afgelopen maanden ziet OBA Amsterdam zich genoodzaakt om twee miljoen euro te bezuinigen. Dit betekent mogelijk dat er twintig voltijdsbanen geschrapt moeten worden, zo meldt bibliotheekdirecteur Martin Berendse in een interview met de Amsterdamse zender AT5. Op de collectie zal dit keer in ieder geval niet bezuinigd worden. Berendse: 'We willen er in ieder geval voor blijven zorgen dat onze collectie actueel blijft, want dat is ook een heel belangrijk uitgangspunt.' Berendse wijst er verder op dat de OBA ook al een tijd bezig is te bezuinigen op de huisvestingskosten door te kiezen voor kleinere en goedkopere locaties. Volgens AT5 ligt juist bij die huisvesting een pijnpunt, gegeven de plannen voor een nieuwe prestigieuze bibliotheek op de Zuidas, die in 2025 gerealiseerd zou moeten zijn. Berendse zegt daarover: 'Wij zouden heel dom zijn als we nu al zouden ingrijpen in verdere toekomstplannen, want dan ben ik twee extra problemen aan het creëren: ik los dit actuele probleem niet op én ik ben de toekomstontwikkeling van de OBA aan het tegenhouden.' Overigens toonden de oppositiepartijen in de Amsterdamse raad zich vorig jaar ook al kritisch over de OBA-vestiging op de Zuidas. In een gezamenlijk opiniestuk in Het Parool riepen ze het college op af te zien van het 'prestige-project' en het geld in plaats daarvan te steken in de zorg.

Bijeenkomst community librarian-netwerk

Het werken met en voor community's wordt steeds meer omarmd door bibliotheken. Sinds een tijdje is een community librarian-netwerk actief dat zich inzet voor het delen van kennis en ervaring over dit thema tussen bibliotheekcollega's. In januari vond al een inspirerende bijeenkomst plaats waarbij met zo'n dertig collega's aan de hand van een aantal praktijkcases werd gespard. Welke rol pak je bijvoorbeeld als bibliotheek om een community uit te breiden? Of hoe zorg je ervoor dat een community blijft bestaan; is dat wel de rol van de bibliotheek? **Op 8 oktober van 10.00 tot 12.00 uur** wordt een nieuwe bijeenkomst georganiseerd; ditmaal online. Een spreker zal een inspirerende verdieping geven over het thema werken met community's. Vervolgens wordt weer aan de hand van praktijkcases in groepjes gespard. De vragen waar deelnemers zelf tegenaan lopen in het werken met community's zijn daarvoor de basis. Verder wordt aandacht besteed aan de vraag in hoeverre de coronacrisis het werken met community's heeft beïnvloed. Maakte deze situatie het juist moeilijker? Of bood het ook kansen? Het uitwisselen van kennis en ervaring tussen vakcollega's staat centraal. Deelnemen aan deze bijeenkomst is mogelijk door een mailtje te sturen aan Kerstin Carbajal Henken: kcarbajal@probiblio.nl. Heb jij daarnaast een vraag over werken met community's waar je graag over wilt praten tijdens deze bijeenkomst? Stuur dan ook een mailtje.

Heeft u nieuws? Mail dan naar redactie@bibliotheekblad.nl. Het actueelste bibliotheeknieuws vindt u op www.bibliotheekblad.nl. Op onze site kunt u zich ook aanmelden voor de nieuwsbrief.

Jeugdbibliothecaris Miriam Bakker:

‘Kinderen spelenderwijs kennis laten maken met de wereld van boeken’

In de rubriek *Collega* komt in iedere aflevering een bibliotheekmedewerker aan het woord die een bepaalde functie uitoefent. Dit keer: Miriam Bakker, die bij de Bibliotheek Hilversum jeugdbibliothecaris is. Miriam is tevens door NBD Biblion uitgeroepen tot Jeugdspecialist 2020. Naast Bakker waren ook Roos Visser van Bibliotheek Den Haag en Annette Janssen van Bibliotheek Den Bosch genomineerd.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S (INCLUSIEF COVER): IVONNE ZIJP

In een hoek van de Bibliotheek Hilversum staat een leunstoel. Eigenlijk lijkt het bijna meer een troon, met een gouden rand. Iedere woensdagmiddag (tenminste nog vóór de ‘coronatijd’) nam Bakker daar plaats om voor te lezen, mooie illustraties te laten zien en samen met een groepje kinderen te praten over de geselecteerde boeken. ‘De concentratiespanne is op jonge leeftijd vaak nog niet zo groot en het moet vooral niet saai zijn. We hebben dan ook een vrije in- en uitloop. Ouders of grootouders mogen erbij blijven. Graag zelfs! Toen ik jaren geleden begon met een vaste voorleesmiddag was het best lastig om kinderen te interesseren, vooral omdat het nog een onbekende activiteit was. Inmiddels hebben we een vrij vast groepje opgebouwd. Omdat

in onze bibliotheek de toiletten nog steeds gesloten zijn, laat het voorlezen nog even op zich wachten, want deze doelgroep kan niet zo lang zonder sanitaire stop.' Dat die jonge lezers er soms van alles tussendoor doen – in een eigen boekje bladeren, ruzie maken, van een bankje vallen – stoort haar niet. 'Organisatorisch talent leer je in de praktijk.' Kinderen spelenderwijs laten kennismaken met de wereld van de boeken, dat is haar doel. Niks moet, alles mag. Bijna alles. Want als Bakker een kind een boek binnenstebuiten ziet keren, zodat de rug bijna knakt, moet ze toch even het verhaal onderbreken en het boek redden van de ondergang.

Jong geleerd, levenslang plezier

Bakker hoopt op korte termijn het voorlezen weer op te pakken. 'Kinderen op jonge leeftijd in contact brengen met boeken vind ik belangrijk. Dit is een leuk onderdeel van het jeugdbibliotheekwerk, rechtstreeks contact met jonge lezers. Met voorlezen kun je eigenlijk niet vroeg genoeg beginnen. Daarom heeft de bibliotheek ook het BoekStartkoffertje, voor baby's vanaf drie maanden. Je kunt aan kinderen zien of ze aan voorlezen gewend zijn. Peuters, kleuters of dreumesen; degenen die vaak voorgelezen worden, gaan rustig op de grond zitten en bladeren in een boek. Er zijn ook kinderen die geneigd zijn met boeken te smijten. Mijn eerste gedachte is dan vaak: die heeft nog geen kennis gemaakt met het fenomeen boek.'

Haar eigen, bijna letterlijk stukgelezen, favoriete kinderboek staat thuis in de boekenkast: *Een huis met zeven kamers*, door Joke van Leeuwen. 'Met mijn naam voorin, in een klein kinderlijk handschrift. Als kind ging ik niet vaak naar de bibliotheek, want we hadden veel boeken thuis. Vooral tweedehands. Mijn vader las vroeger vaak voor. Ik herinner me vooral nog de *Meneertjes en mevrouwjes*-serie, waarvan er een paar in het Engels waren. Mijn vader begon dan steevast met het voorlezen van de originele tekst, waarop mijn broer en ik altijd luidkeels protesteerden dat hij het in het Nederlands moest doen. "O, verstaan jullie dat niet?", reageerde hij iedere keer weer verbaasd. Dat hij nooit hoeft lachen! Hij kon feilloos omschakelen naar het Nederlands. Pas veel later heb ik me gerealiseerd dat dat eigenlijk heel bijzonder was.'

Voor én achter de schermen

Bakkers positieve leeservaringen brachten haar naar de studie Bibliotheek en Documentaire Informatie aan de Hogeschool van Amsterdam. 'Halverwege werd de studie veranderd in Informatiedienstverlening en -management, meer gericht op het bedrijfsleven. Iets wat mij niet aansprak, want ik wilde niet in een commercieel bedrijf werken. Mijn interesse ging uit naar de bibliotheekwereld, en dan vooral richting jeugd of muziek. Tijdens mijn derde studiejaar was ik een halfjaar als stagiaire actief in dezelfde bibliotheek als waar ik nu ook werk, in Hilversum. Daarna was ik oproepkracht op de afdelingen Jeugd, Muziek en Volwassenen. In 2001 kreeg ik een vaste baan op de jeugdafdeling. Vanwege een reorganisatie moest ik een keuze

maken tussen front- of backoffice. Omdat die tweede gevoelsmatig meer aansloot bij mijn hbo-opleiding koos ik die richting. De directeur stelde wel de voorwaarde dat ik mijn diploma zou halen.'

In 2002 studeerde Bakker af als bibliothecaris, voor Bibliotheekblad heeft ze haar actuele takenpakket op een rijtje gezet: saneren jeugdcollectie, advies bij collectieaanschaf, buddy voor toekomstige jeugdbibliothecaris (in verband met een recente reorganisatie, net vóór de sluiting vanwege corona), beoordeelen/selecteren welke jeugdcollectie in de centrale vestiging blijft en welke bestemd is voor het servicepunt in een verzorgingshuis. 'Voorheen verzorgde ik ook het inrichten van de aandachtstafels. Nu hebben we die tijdelijk afgeschaft, om een clustering van bezoekers te voorkomen. Ook social media zijn mijn taak. Dat betekent vooral veel aandacht voor activiteiten van de bibliotheek en de Volksuniversiteit (waarmee we gefuseerd zijn) en tijdens de sluiting vanwege het coronavirus veel leestips voor de online bibliotheek, liefst met foto's van collega's met hun favoriete boek in handen. Een toekomstige taak, samen met een groep collega's, is het formeren van een nieuw collectieplan. En natuurlijk voorlezen!'

Bekroonde jeugdbibliothecaris én boekenblogger

In haar vrije tijd houdt Bakker zich ook nog bezig met informatie geven over boeken. In 2017 begon ze met haar blog Boekmama.nl, over (jeugd)boeken en (voor)leesplezier. Haar man ontwierp een stramien en Bakker zorgt voor een stroom aan boekenrecensies en foto's van kافتen ('die maken indruk en blijven hangen'), overzichtelijk ingedeeld in vijf leeftijdscategorieën voor jeugdboeken en nog eentje voor volwassenen. 'Zo kan iedereen gericht zoeken.' Boekmama.nl wordt druk bezocht, en ook de vakjury van NBD Biblion vermeldt deze activiteit in het juryrapport. 'Miriam Bakker is een gids en een genereuze deler die haar rol als moeder en bibliothecaris op een constructieve manier combineert met haar vak. Via haar boekenblog bereikt ze met haar humor en persoonlijke stijl steeds meer doelgroepen', luidt een van de officiële aanbevelingen. Door een breed scala aan bibliotheken en experts werd Bakker genomineerd én bekroond met de titel NBD Biblion Jeugdspecialist 2020. De winnares is vereerd met de verkiezing door de vakjury, maar eigenlijk is ze nóg blijer met de persoonlijke aanbevelingen door haar directe collega's, zoals: 'zij is mijn grote voorbeeld en ik ben blij dat ik zo iemand in de buurt heb', en: 'een jeugdbibliothecaris zoals iedere bibliotheek zich wenst, enthousiast en bevlogen'. 'Dit zijn opmerkingen van de mensen met wie ik dagelijks samenwerk en die het écht kunnen beoordelen. Vooral hun positieve reacties maken me dankbaar. Maar natuurlijk ben ik ook trots met mijn prijs', zegt ze met brede lach. 'Boeken maken het leven mooier. Ze geven je de gelegenheid om even tot rust te komen, tijdelijk te verdwijnen in een ander verhaal. Dat kan ook wel met films en series, maar met een boek is de beleving anders. Een boek kan je echt meeslepen. Dat gevoel wil ik graag delen.'

Bibliotheken en boekensector moeten samen optrekken

‘Als je allemaal dezelfde boodschap hebt, kun je echt impact hebben’

De hashtag #ikleesthuis staat sinds kort niet meer op de CPNB-uitingen. De extreem snel uit de grond gestampte ‘coronacampagne’ bleek succesvol. Voor directeur Eveline Aendekerk is het dan ook zonneklaar: de hele boekensector moet vaker op deze wijze collectief optrekken. ‘Dan kunnen we echt impact hebben.’

TEKST: MAARTEN DESSING • FOTO: MAIKEL THIJSSSEN

#ikleesthuis werd razendsnel in het leven geroepen. Dachten jullie bij de eerste persconferentie op donderdag 12 maart als eerste: we moeten in actie komen?

‘Nee. Toen zaten we nog in de modus: shoot, wat betekent dit voor de tournee van de Boekenweekauteurs en de vrij reizen-dag? Ik was die ochtend gebeld door Annejet van der Zijl die het niet meer verantwoord vond om te toeren. Wij dachten nog: het valt toch mee? Maar ze had een vooruitziende blik. ‘s Avonds mocht het niet meer. Vrijdag ontstond toen het idee om de Boekenweek te verlengen. Door er een Boekenmaand van te maken, konden we tenminste iets extra’s voor de boekenbranche doen. In het weekend bedachten we met een aantal collega’s dat we een nieuwe, speciale coronacampagne moesten opzetten.’

Dan is het helemaal snel gegaan.

‘We hebben nog dezelfde dag Tim den Heijer en Deborah Bosboom van B.R.A.I.N. Creatives benaderd. Heel leuke en slimme mensen, die – omdat ze maar met z’n tweeën zijn en geen onderdeel van een enorm bureau zijn – snel kunnen schakelen. Dus zondag lag er al een schets met vier concepten waar we ons over konden buigen. Ook was de vraag: welke slogan gebruiken we. Er lag iets met “hamsteren”. Dat had een te grappige toon en dat begrip bleek, achteraf, te snel niet meer actueel. “Een boek kan zoveel doen” dan? Beter was iets nieuws, maar dat wel voortbouwt op datgene waar we al een paar jaar mee bezig zijn, zodat we herkenning hebben en ook na corona geloofwaardig verder kunnen bouwen. Toen zagen

we de post van Manon Sikkels over #ikleesthuis. Dat was zo sterk dat we meteen overtuigd waren: die moeten we ook gebruiken. Ik ben nog steeds heel blij met die keuze, waarmee we mensen die gedwongen thuis moesten blijven een hart onder de riem konden steken.’

Hebben jullie dat dezelfde dag gepolst bij de sector?

‘Zeker. Het is afgestemd met onze klankbordgroepen – inclusief de marketingcommissie van de VOB. We hebben ook gelijk geschakeld met het brancheoverleg, waar de VOB, KB en NBD Biblion in zitten. Gezamenlijk besloten we wat de *call to action* moest zijn: ga boeken lezen. Tegelijk werd er een beetje geld bij elkaar geschraapt zodat we iedere boekhandel en bibliotheek twee gratis posters konden sturen. Dat was het toen nog. Dat plus het aanbod van JC Decaux, waar we net een heel mooi partnership mee hadden gesloten, om van hunabri’s gebruik te maken. Daarna kwam er steeds wat bij: van spotjes op radio en televisie tot de speciaal geschreven korte verhalen.’

Voelde de boekensector urgentie om een nieuwe campagne uit de grond te stampen – meer dan de CPNB gewend is?

‘Absoluut. Vanuit de uitgeverijen werd snel een *branche call* opgezet om elkaar op de hoogte te houden van de recente ontwikkelingen. Daar zaten ook VOB, KB, Stichting Lezen, NBD Biblion en het Letterenfonds in. Aanvankelijk heerste het gevoel: wat een ellende, gaat dit nog wel goed komen? En daarom ook het idee: we moeten iets doen! Tegen die achtergrond vond iedereen het fijn dat er een campagne kwam die met mooie uitingen vertelt dat dit een tijd om te lezen is. Dat was tenminste iets positiefs. Bovendien waren de belangen dit keer voor iedereen totaal hetzelfde. Dat maakt het makkelijker om door te pakken. Toen de campagne daarop van start ging, gaf dat een gevoel van trots. Het boekenvak was toch mooi de eerste sector die zoiets had gerealiseerd. Ook de bibliotheek was heel positief.’

Maar alle bibliotheken gingen dicht. Ervoeren zij de campagne daarom niet te veel als een initiatief voor de boekhandel?

‘Dat signaal hebben wij niet gekregen, maar natuurlijk was de sluiting van bibliotheken lastig. Op de posters en alle andere uitingen stonden wel expliciet twee *calls to action* benoemd.

Voor de bibliotheek was dat: ga naar de online bibliotheek. En dat heeft goed gewerkt. De bibliotheekuiting had zelfs een betere *click through ratio* dan de boekhandelsuiting, omdat de lezer werd verwezen naar onlinebibliotheek.nl waar de consument direct boeken kon lenen. Voor de boekhandel landde men op de inspiratiepagina van Hebban – en pas vandaar werd verwezen naar de winkel. Het aantal uitleningen via onlinebibliotheek.nl oversteeg alle verwachtingen. In de afgelopen drie maanden lag dat van e-books 70% hoger dan in dezelfde periode vorig jaar en van luisterboeken zelfs meer dan 130%.’

Heeft de CPNB op enig moment overwogen iets specifiek voor bibliotheken te doen?

‘Er zijn specifieke bibliotheekuitingen gemaakt en geplaatst op relevante kanalen. Los daarvan: #ikleesthuis was juist een collectieve campagne namens het hele boekenvak. Daarom waren het beeld en de boodschap eenduidig. We wilden overal dezelfde boodschap laten horen, vooral gericht op het aangeven van de toegevoegde waarde van lezen en boeken tijdens corona, om zo de Nederlander met boeken een hart onder de riem te steken. Ongeacht of men de boeken verkreeg via bibliotheek of boekhandel.’

Tegelijk ondernam de bibliotheek zelf ook allerlei acties – zoals het opzetten van de Thuisbieb. Is de CPNB daarbij betrokken geweest?

‘Daar zijn wij vanaf het begin in meegenomen. We hebben verkend of de *call to action* zou moeten worden gewijzigd in: *Ga naar de thuisbieb.nl*. In overleg met betrokkenen is besloten om dat niet te doen, omwille van de consistentie en om de kosten te besparen van het doorvoeren van wijzigingen voor zo’n relatief korte looptijd. De uitingen van de Vakantiebieb namen wel #ikleesthuis mee. Daarnaast namen alle specifieke acties van bibliotheken – net als die boekhandels, uitgeverijen, auteurs en leesbevorderaars – de hashtag mee en werd deze zo geïntegreerd in de overkoepelende campagne. Wij deelden al die acties ook weer op onze kanalen. Zo maakten we met elkaar een eenduidige vuist en konden we echt impact maken.’

Nu ligt er een evaluatie van de campagneresultaten tot 1 juni. Mij valt op: er is heel veel geadverteerd – in alle mogelijke kanalen.

‘We hebben geluk gehad. Niet alleen kregen weabri’s van JC Decaux voor niets. Omdat veel adverteerders zich terugtrokken, belden ze ons al snel: er vallen zo veel gaten, stuur ons maar een paar duizend posters meer op. Om dezelfde reden waren media in het algemeen goedkoper dan normaal. Via de Groep Algemene Uitgevers (GAU) konden we bijvoorbeeld gebruikmaken van een aanbod van de STER aan het MBK om tegen heel aantrekkelijke tarieven – tot zelfs gratis in april – spotjes uit te zenden. Daardoor konden we de boodschap op tv verspreiden. Dat doen we anders nooit. Veel te duur. En dan nog hadden we deze campagne natuurlijk niet gebudgetteerd aan het begin van het jaar. Dankzij de *branche call* lukte het ons om snel de handen op elkaar te krijgen voor extra financie-

CPNB-directeur Eveline Aendekerk.

ALS JE NIET NAAR BUITEN KAN, HAAL JE DE WERELD TOCH BINNEN?

Je leent de mooiste e-books en luisterboeken via onlinebibliotheek.nl

ring van alle betrokken organisaties in het vak. Door met kleine bureaus te werken en bijvoorbeeld een collega de spots te laten inspreken, hielden we vervolgens de kosten beperkt.'

En dat leidt dan tot een naamsbekendheid van #ikleesthuis van 23%. Is dat veel?

'Uitzonderlijk veel. Na een maand was het al 17%, na drie maanden 23% – voor iets wat helemaal nieuw is. Wereldwijde merken als Nike en Apple zitten daar uiteraard boven, maar, zeg, een verzekeringsmaatschappij krijgt dat niet voor elkaar. Het is interessant om te zien hoe belangrijk tv is om dat te bereiken. 33% herkende de campagne van tv-spotjes. Meer dan enig ander kanaal. Dat bevestigt voor ons dat alleen online niet zaligmakend is, maar het bewijst vooral dat zichtbaar zijn in diverse media met een consistente boodschap echt werkt. Inclusief het enorme bedrag aan *free publicity* dat we hebben gehaald. De mediawaarde was meer dan 4,5 miljoen euro.'

Door de campagne leende 12% van de mensen die hem hebben gezien, vervolgens ten minste één fysiek boek uit de bibliotheek. En 10% ten minste één e-book. Wat

zeggen die cijfers?

'Bij elkaar opgeteld heeft circa een vijfde van de Nederlandse consumenten van 18 jaar en ouder in de coronamaanden gebruikgemaakt van de bibliotheek – offline of online. Volgens het recentste consumentenonderzoek GfK is 30% van de mensen van 14 jaar en ouder bibliotheeklid. Omdat bekend is dat meer dan de helft van de lidmaatschappen jeugdlidmaatschappen zijn, verwacht je een lager aandeel biebgebruikers onder de consumenten in onze steekproef, die uitging van 18 jaar en ouder. Op het eerste gezicht lijkt het aandeel van een vijfde daarmee redelijk hoog, maar daar moet je een aantal kanttekeningen bij maken. Ten eerste gaat ons onderzoek over drie maanden. Daarnaast zitten hier personen bij die zonder lidmaatschap via de Thuisbieb-app hebben geleend. Dus in hoeverre leden zijn doorgedaan met lenen, met welke intensiteit en hoeveel niet-leden zijn geactiveerd? Daar kan ik alleen een uitspraak over doen na navraag over het aantal uitleningen online en offline.'

Ook ging 15% door de campagne in de bieb zoeken naar leuke boeken. Is dat veel?

'Het grootste effect was dat mensen zin kregen om een boek te gaan lezen. Dat gold voor 29% van de mensen die de campagne hebben gezien én daarna een boek in huis haalden. Voor 23% gold dat zij online hun klantreis begonnen. Dat zitten dus ook mensen bij die daarna bij de Thuisbieb-app en de online bibliotheek terechtkwamen. Ik denk dat de belangrijkste conclusie uit dit deel van het consumentenonderzoek moet zijn dat de onderlinge verschillen tussen boekhandel en bibliotheek relatief klein zijn. #ikleesthuis heeft daarmee verhoudingsgewijs een vergelijkbare kickstart richting bieb, boekhandels en webwinkels gegeven.'

Zou vaker gezamenlijk moeten worden opgetrokken? Dus ook het commerciële boekenvak en de bibliotheeksector?

'Dat is voor mij vanzelfsprekend. Als *iets* is gebleken, dan is dat: als je allemaal dezelfde boodschap hebt, kun je echt impact hebben. Ik hoorde bijvoorbeeld regelmatig: "geweldige campagne". Maar dan verspreidde het bedrijf van deze persoon zelf de hashtag niet in zijn uitingen. "Waarom niet?", vroeg ik. En dan kreeg ik een aarzelende reactie. Nee, vind ik: je moet het gewoon wél doen. Bovendien: als je met z'n allen bereikt dat de consument meer gaat lezen, gaat hij op korte termijn ook meer boeken kopen en lenen.'

Haakten bedrijven en bibliotheken in gelijke mate aan bij #ikleesthuis in hun uitingen?

'Ik weet geen percentages. In onze beleving ging het behoorlijk gelijk op. Een enkeling vond de campagne te commercieel, anderen zeiden juist dat het te veel leesbevordering en te weinig commercieel was. Maar laat ik vooral focussen op wat allemaal goed is gegaan: zeker de helft van onze achterban in de volle breedte heeft de hashtag gedeeld. En laten we dat vooral vaker doen. De CPNB spreekt iedereen daar nu op aan: in de klankbordgroepen, via onze nieuwsbrieven. Als we goede

afspraken maken over wat we allemaal willen bereiken, kun je bijvoorbeeld wel gezamenlijk tv-spotjes inkopen. En ja, dan moet je af en toe over je eigen schaduw heen springen.'

In hoeverre sluit de campagne aan bij de herpositionering van de CPNB van vorig jaar?

'Perfect. Redeneren vanuit de lezer, kijken waar die zit, relevante content leveren en meten wat de *call to action* doet, of deze leidt tot meer traffic naar boekhandel én bibliotheek – dat is precies wat we met #ikleesthuis hebben gedaan. Sinds we de strategie hadden vastgesteld was de vraag: hoe kunnen we deze aanpak integreren in bestaande campagnes? Dat is moeilijker dan vanaf een wit papiertje iets nieuws opzetten, maar nu hebben we een kans gekregen om dat toch te doen. Daar hebben we enorm veel van geleerd, waar de bestaande campagnes van zullen profiteren.'

Hoe wordt het campagnejaar nu vervolgd?

'We zijn begonnen met de campagne Zomerlezen, die tot in september loopt. We hadden de slogan "Je vakantie begint met boeken". Dat wordt "Je zomer begint met boeken". Normaal doen we in de zomer niet zo veel buiten de Spannende Boeken Weken. Maar we zullen allerlei aansprekende, onderscheidende activiteiten verzinnen, zoals "Ga op reis in een boek": naar welke landen kun je allemaal toe met een boek.'

En Zomerlezen gaat over de Kinderboekenweek. Wordt dat wel een succes? Ik begreep dat het aantal bestellingen van het geschenk en de lespakketten tegenviel.

'Dat viel toch mee. We hielden ons hart vast, maar het is maar een paar procent minder dan vorig jaar. We hebben daarvoor wel de bestelperiode verlengd en iedereen moeten bellen. Vaak bleek de boekhandel domweg vergeten te bestellen omdat het zo'n hectische tijd is. Nadat wij belden, hebben ze dat alsnog gedaan. En vergeet niet: ons thema "En toen" sluit goed aan bij de maatschappelijke discussie die nu is losgebarsten over racisme en Black Lives Matter. Talkshow M besteedde aandacht aan diversiteit in kinderboeken. Op tafel lag *De reis van Syntax Bosselman* van Arend van Dam, en Noraly Beyer las voor uit *Arabella* van Mylo Freeman – auteurs van het Kinderboekenweekgeschenk en het prentenboek van de Kinderboekenweek.'

Dus bibliotheken bestellen ook goed promotiematerialen en organiseren activiteiten?

'Het is lastig de bestellingen een-op-een te vergelijken met vorig jaar, omdat bibliotheken nu alleen standaardpakketten kunnen bestellen in plaats van zoals voorheen losse materialen. Wel hebben we een snelle steekproef onder een aantal grote bestellers gehouden. Daaruit bleek dat de meeste bibliotheken voor alle vestigingen een pakket bestellen. Het totale aantal pakketten komt ook redelijk overeen met onze prognose. Dus ik denk dat je wel kunt zeggen dat bibliotheken normaal bestelgedrag vertonen. Of er alweer activiteiten worden gepland voor begin oktober, is moeilijk te zeggen. Daar hebben we

GELUKKIG KUN JE THUIS OOK VEEL BELEVEN

Je leent de mooiste e-books en luisterboeken
via onlinebibliotheek.nl

geen volledig zicht op, maar we krijgen wel positieve signalen. Zelf zijn we met iets bezig in samenwerking met het International Literature Festival Utrecht (ILFU), de bieb Utrecht en de lokale boekhandels.'

Wat zijn de gevolgen van corona voor Nederland Leest?

'De campagne gaat door! Juist het idee achter de campagne "1 boek, 1000 gesprekken" is relevanter dan ooit. Leesclubs, al dan niet digitaal, doen het goed. Het thema "Kleine geschiedenis grote verhalen" past ook mooi in deze tijdgeest van bezinning en meer met de familie samen zijn. Er kan natuurlijk wel een effect zijn op activiteiten in de bibliotheek. Het is echter nog te vroeg daar nu volledige helderheid over te hebben.'

Tot slot: bibliotheken bestellen sinds begin mei campagne-materialen via NDB Biblion. Gaat dat goed?

'Dat gaat volledig zoals de biebs het al jaren gewend zijn. De webwinkel ziet er geweldig uit en is zeer gebruiksvriendelijk. Alle CPNB-producten staan onder "collectie materialen". We hebben volgens mij samen met NDB Biblion een vliegende start gemaakt.'

Bibliotheken als partner in de strijd tegen ‘digibetie’

Gert Staal, directeur Bibliotheek Lek & IJssel, tevens lid van de Taskforce Vereniging Openbare Bibliotheken, hield tijdens het debat georganiseerd door Stichting iPoort, namens de KNVI, een pleidooi voor de rol van bibliotheken in het digitale tijdperk. Het betoog was mede gebaseerd op een memorandum dat door Peter van Eijk, Eric de Haan en Gert Staal ingediend is bij de Taskforce VOB.

TEKST: GERT STAAL • FOTO: SHUTTERSTOCK

Waarom de bibliotheek opvoeren in de discussie over digitale slagkracht en digibetie? Omdat de bibliotheek begint met haar taak waar het onderwijs ophoudt: na ‘school’ en ‘thuis’ is de bibliotheek de ‘third space’ voor leren en ontwikkeling van jeugd van alle leeftijden. De rol en betekenis van de bibliotheek is wegwijzer, een veilige plek om te studeren, te werken, informatie op te halen, en faciliteiten om gebruik van te maken. Er is verder onderwijs aan volwassenen voor een inhaalslag voor digitale vaardigheden en taalvaardigheid. Voor digitale slagkracht is overigens taalvaardigheid een absolute vereiste: die twee gaan hand in hand. Maar liefst 25% van de mbo’ers stroomt laagtaalvaardig uit, 2,5 miljoen Nederlanders zijn nog steeds laaggeletterd, en Nederland is van plek negen naar plek 26 geduikeld op de PISA taalvaardigheidstest (een internationale toets onder 15-jarigen). Hoezo kunnen we denken dat we in een kenniseconomie leven, als zo veel mensen niet kunnen meekomen? Ook zeer belangrijk is dat het ouderwetse beeld dat mensen van een bibliotheek hebben, vaak niet meer overeenstemt met de werkelijkheid. Bijstelling is nodig.

Digitale slagkracht

Digitale slagkracht is het vermogen en de competenties om slagvaardig met data, informatie en kennis in een online wereld om te gaan, zoals met software, bronnen, providers, maar ook hun kwaliteit kunnen beoordelen en benutten, feiten van nepnieuws kunnen scheiden en kritisch te blijven, en om kunnen gaan met een zeer laagdrempelig, divers en pluriform aanbod. Mensen moeten zo het vermogen krijgen om zelfstandig te kunnen functioneren en vanuit een eigen verantwoordelijkheid om te gaan met informatie, en zich te ontwikkelen als *digital citizens*. Er zijn parallellen met het nationale en politieke beleid voor de coronamaatregelen: geen intense overheidshandhaving op de naleving van maatregelen,

maar de eigen verantwoordelijkheid van onze burgers aanspreken en benutten: zelf doen! Wil je digitale slagkracht, dan kan de overheid hetzelfde doen: mensen aanspreken op hun vermogen met informatie om te gaan en verantwoordelijkheid te nemen, zich te ontwikkelen als mens. Bijvoorbeeld door:

- Mensen beter leren omgaan met digitale devices.
- Mensen interesseren voor digitale techniek, informatiediensten, design, bijvoorbeeld met Fablabs.
- Mensen eigen verantwoordelijkheid laten nemen voor hun eigen digitale voetafdruk.
- Aspecten van veiligheid: persoonlijke en bedrijfsmatige informatieveiligheid, maar ook volksgezondheid (voorlichting over gezondheid en zorg – lees: corona!).
- Ontwikkeling van de beroepsbevolking: veel kennis van ICT wordt opgedaan door zelfstudie. Mariëtte Hamer, voorvrouw van de SER, pleit niet voor niets voor ‘een leven lang leren’.

Bibliotheek als partner

De infrastructuur voor analoge en digitale ondersteuning bestaat al. Sinds ruim een eeuw is de bibliotheek een publieke inspanning voor ontwikkeling van burgers en faciliteert zij een lerende gemeenschap. Bibliotheken zijn geen cultuurinstellingen, maar *ontwikkelmachines!* De preventie van laaggeletterdheid en digibetie betalen zich altijd terug. Maatschappelijke ondersteuning is een halszaak voor een goede balans in de samenleving en een vitale democratie. Is het toeval dat laaggeletterdheid toeneemt, en digibetie nog steeds een groot probleem is? Juist nu kan en moet het bibliotheeknetwerk fungeren als een gezamenlijk beleidsinstrument in meer portefeuilles dan die voor cultuur. Dat vereist coördinatie van inspanningen en nieuwe impulsen geven.

Blik op het bestaande bibliotheekaanbod

Kijkend naar het landelijke beeld:

- Er is één landelijk digitaal netwerk van de KB met een ruim digitaal aanbod (boeken, muziek, cursussen).
- Er zijn nog steeds circa duizend bibliotheekvestigingen, 6500 professionals, en in veel bibliotheken een factor vijf aan vrijwilligers. Bibliotheken zijn de laatste publieke instellingen met een landelijk dekkend netwerk.
- Wij hebben duizenden maatschappelijke partners: scholen, bedrijven, lokale overheden.
- Er zijn 3,5 miljoen leden onder handbereik, en nog veel meer bezoekers: wij bereiken dagelijks veel mensen. Zo wordt het veel makkelijker om Nederlanders vaardiger en completer te maken.
- Er is nog steeds een omvangrijk en omvattend informatie-, kennis- en culturaanbod

Het beeld bestaat dat voornamelijk ouderen 'digibeet' zijn, maar ook een deel van de jongeren en jongvolwassenen heeft een gebrek aan 'digitale slagkracht'.

Het netwerk staat wel ernstig onder druk door bezuinigingen.

- De bibliotheken van Nederland bieden ondersteunende educatieve activiteiten, met sterke proposities als Tabletcafés, DigiSterker, Klik & Tik, Fablabs. Voor taalontwikkeling zijn er bijvoorbeeld de VoorleesExpress en de Taalhuizen.
- De Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) worden ingericht in 2021. Deze activiteit is nog niet structureel bekostigd!
- Bibliotheken vormen een netwerk voor de lokale gemeenschap dat mensen activeert, aanzet en inzet.
- Bibliotheken bieden fysieke openbare ontmoetingsplekken, laagdrempelig en vrij toegankelijk.

Digitale slagkracht vereist bibliotheken

Zoals de coronacrisis de waarde van onze zorginfrastructuur nog eens onderstreepte en de waarde van het publieke domein opnieuw deed beseffen, zo zal de nasleep van corona en herwaardering van het publieke domein de waarde van burgerschap, ontmoeting, levenslang leren en culturele verrijking laten zien. Het landelijke netwerk van bibliotheken wil een basisvoorziening voor iedere burger blijven. Wij vragen om nieuwe kabinetsbrede investeringen om deze infrastructuur beter te benutten voor ontwikkeling van basisvaardigheden. Bibliotheken zijn een onmisbare infrastructuur die met relatief lage investeringen hoge publieke, maatschappelijke rendementen realiseren. Met beperkte extra investeringen kan dit netwerk veel digitale slagkracht leveren.

Hoe? Zo!

De ontwikkeling van een 'nationaal programma basisvaardigheden voor burgers' met inzet van de kennis bij gemeenten en provincies. Denk in de analogie met bijvoorbeeld Finland en Nieuw-Zeeland. Verder verfijning, optimalisatie en verdeling van het bibliotheeknetwerk door overkoepelend vestigingsbeleid door KB en VOB. Keer de afbraak van het netwerk en beëindig de lokale fragmentatie in het beleid op belangrijke dossiers. Van lokale exploitatiesubsidies Cultuur naar structurele bekostiging door het rijk vanuit onderwijspoot OCW, BZK, SZW en VWS. De landelijke publieke organisatie die de bibliotheken samen vormen, heeft jaarlijks meer dan 600 miljoen euro ter beschikking. Een kwart daarvan wordt door de leden zelf opgebracht. Dit netwerk vertegenwoordigt gezamenlijk een miljardeninvestering. Daar waar achterstand (laaggeletterdheid en digibetie) onze samenleving jaarlijks 1,3 miljard kost, is een structurele additionele bekostiging van tenminste 100 miljoen euro per jaar voor de ontwikkeling van basisvaardigheden nodig. De beste investering in Nederlanders die we ons kunnen wensen, en die kan zo de digitale slagkracht van Nederland sterk helpen vergroten.

Naschrift: zie ook het artikel op pagina 44, 'Nepnieuws als virus', over de vaardigheden om 'nepnieuws' te herkennen.

Deichman Bjørvika

Oslo opent nieuwe openbare

bibliotheek

Corona gooide roet in het eten. De feestelijke opening van Deichman Bjørvika, ontworpen door architectenbureau Lund Hagem, stond gepland op 27 maart, maar moest uitgesteld worden tot 18 juni. Een forse anticlimax voor directeur Knut Skansen en zijn team. Gelukkig werd de besloten openingsceremonie, die live gestreamd werd op Facebook, een groot succes. Mede dankzij de prachtige uitgevoerde literaire voordrachten en de muziekkuitvoeringen van onder andere het Noorse Nationale Opera Kinderkoor. De bibliotheek werd officieel geopend door kroonprins Haakon, zoon van koning Harald V en koningin Sonja. Men hoopt in de coronavrije toekomst twee miljoen bezoekers per jaar te mogen begroeten.

TEKST: EIMER WIELDRAAIJER • FOTO'S: MARCO HEYDA, GATIS ROZENFELDS, ERIK THALLAUG, EIMER WIELDRAAIJER

In gesprek met directeur Knut Skansen

In september 2008 besloot de gemeenteraad van Oslo de nieuwe centrale bibliotheek te bouwen in de wijk Bjørvika. Waarom viel de keuze uitgerekend op dit stadsdeel?

'Hoewel Oslo een compact stadscentrum heeft, zat de oude centrale bibliotheek op een plek die de mensen liever meden. Een onaantrekkelijke stek in het regeringskwartier. Nu zitten we op een prachtige plaats waar de mensen graag naartoe gaan, vlak bij de haven, het operagebouw, het stadhuis en het centraal station. De nieuwe bibliotheek staat aan een belangrijk verkeersknooppunt, op een van de drukste locaties van Noorwegen, voor iedereen snel en makkelijk te bereiken, en dat is precies waar je als bibliotheek wilt zitten.'

Wat is voor u de essentie van de nieuwe bibliotheek in vergelijking met het oude gebouw?

'De vorige centrale dateert van 1933. Het was een erg traditionele, om niet zeggen sterk verouderde bibliotheek. Van de beschikbare oppervlakte werd zeventig procent ingenomen door boeken

Directeur Knut Skansen.

en stond dertig procent ter beschikking van de bezoekers. In de nieuwe bibliotheek zijn die percentages precies omgekeerd. Dat zie ik als de grootste verandering.'

In een persbericht noemde u Deichman Bjørvika een bibliotheek voor de toekomst. Maar is de toekomst niet iets waarvan niemand precies weet hoe deze eruit zal zien?

'Dat is waar, maar de bibliotheek hoort zich altijd op de toekomst te richten, als u het mij vraagt. De bibliotheek die in het hart van de samenleving wil staan, experimenteert, is flexibel, verkent grenzen. Hoe deze bibliotheek er over tien, twintig of vijftig jaar zal uitzien, weet ik niet. Wat ik wel weet, is dat onze nieuwe bibliotheek als grote open ruimte in de komende jaren de mogelijkheid biedt om in te spelen op ontwikkelingen van dat moment.'

Uiteraard zijn er nog steeds boeken te vinden in Bjørvika, maar de lezer kan ook gebruikmaken van soldeerbouten, men kan zelfs boormachines lenen om thuis te gaan klussen. Zijn er geen grenzen meer aan het werkterrein van de bibliotheek?

'Boeken zullen altijd tot de kern van ons vak blijven behoren, maar ze bepalen niet langer ons gezicht. Wat voor mij de crux van de moderne bibliotheek is, is dat we niet langer ons aandachtsgebied beperken, maar juist verruimen. Expansie van wat we doen betekent nieuwe doelgroepen bereiken, nieuwe bezoekers trekken. Mensen die de mogelijkheden van de bibliotheek leren benutten. Mensen voor wie de bibliotheek eveneens relevant wordt. Waar het om gaat, is dat we de begrippen kennis en informatie breder opvatten, dat we een aantrekkelijker partner worden om kennis mee te maken. Bij de bibliotheek gaat het om drempels verlagen, om delen, om anderen ontmoeten, om je blik verruimen. Ik zie een *makerspace* dan ook als logische aanvulling op onze diensten. Net als een keuken of een studiezaaltje waar je kunt leren hoe je je smartphone moet repareren. De bibliotheek is het proeflokaal van de duurzame toekomst. Betekent dit dat er helemaal geen grenzen meer zijn aan wat we doen? Toch wel, want alles wat we ondernemen moet een band hebben met de

core mission van de bibliotheek, en dat is de individuele burger als onderdeel van de *community* faciliteren en verrijken, en tevens het saamhorigheidsgevoel versterken.'

In de aanloop naar de nieuwe bibliotheek heeft u zich ongetwijfeld georiënteerd in steden als Aarhus en Helsinki, waar de laatste jaren eveneens nieuwe bibliotheken zijn verzezen. Wat zijn de parallellen, en interessanter: waarin onderscheidt zich Deichman Bjørvika?

'We werken al jaren nauw samen met de twee bibliotheken die u noemt. Onze kijk op de bibliotheek komt in hoge mate overeen, maar bij de uitwerking van onze visie zijn wij tot een andere slotsom gekomen. Als ik mij mag beperken tot Helsinki, dan kan ik u zeggen dat wij in één essentieel opzicht verschillen van onze Finse collega's. Oodi in Helsinki kun je omschrijven als een taart die bestaat uit drie lagen. De begane grond is de *area* voor evenementen, op de eerste verdieping vind je de *makerspace*, en op de tweede verdieping zit de traditionele (boeken)bibliotheek. Een gestapelde bundeling van diensten, maar zien bezoekers de begane grond en de eerste verdieping als onderdeel van de bibliotheek of zien zij die als afzonderlijke entiteiten? In Oslo hebben we een andere richting gekozen: wij mixen onze diensten op alle zes verdiepingen, ook al ademen deze stuk voor stuk een andere sfeer. Op elke verdieping vind je – naast gereedschap, werkruimtes, podia et cetera – in Deichman Bjørvika nog steeds boeken. Wij willen namelijk dat alles in elkaar grijpt. Dat komt op de bezoeker wellicht wat rommeliger over, maar niemand die ons bezoekt zal zich afvragen of hij nu wel of niet in een bibliotheek staat. Ook de gebruiker van de *makerspace* is zich er meteen van bewust dat hij in een bibliotheek is en niet in een techniekcentrum.'

Sommige bibliotheken noemen zichzelf niet langer zo. Aarhus koos voor Dokk1, Helsinki voor Oodi. Ik begrijp dat u in Oslo niet heeft overwogen de naam te veranderen?

'Toch wel, maar niet lang. Intern voerden we hierover een korte discussie, maar we kwamen al snel tot de conclusie dat de bibliotheek een sterk, betrouwbaar en populair begrip is. Vergeet niet dat de historie van de openbare bibliotheek als oudste culturele instelling in Noorwegen teruggaat tot 1785. Opgericht in de tijd van de Verlichting gelden de kernwaarden van toen nog steeds. Waarom zou je zo'n naam, die staat voor zulke mooie en nog altijd levenskrachtige idealen, veranderen? Bovendien zijn deze idealen – zo veel mogelijk mensen in aanraking brengen met kennis en informatie – nog altijd niet ten volle verwezenlijkt. In Noorwegen weten veel mensen de weg naar de bibliotheek te vinden, maar anderen lukt dat nog niet. Ook hen verleiden tot een bezoek aan de bibliotheek, die veel meer wil zijn dan een boekenpaleis, is de uitdaging die we aangaan. De bibliotheek als platform van creativiteit, als voertuig voor zelfontplooiing, dat is en blijft onze missie.'

Bibliotheekgoeroe David Lankes is van mening dat de bibliotheek zich in belangrijke maatschappelijke kwesties niet langer neutraal dient op te stellen. Hij pleit voor een activistische houding als het gaat om zaken als empowerment en inclusie.

'De bibliotheek is de *third place* voor mensen, zij trekt op met andere sociale instellingen, zij is een eerstelijns hulpdienst om

Het kindergedeelte bevindt zich op de tweede verdieping en biedt verschillende activiteiten voor kinderen.

armoede, ongelijkheid, achterstand, discriminatie en laaggeletterdheid te bestrijden. De bibliotheek is er om mensen die moeite hebben met lezen en schrijven te helpen. Zij is er om de integratie van nieuwkomers te stimuleren. De bibliotheek is er niet voor sommigen, maar voor iedereen. Dat roept meteen de discussie op in hoeverre de bibliotheek ruimte moet bieden aan alle stemmen en opvattingen? De bibliotheek is een symbool van de democratie, maar moet zij tevens platform zijn voor extreemlinkse of -rechtse geluiden? Wij vinden van wel, zolang die geluiden passen binnen het raamwerk van de wet. Sommige medewerkers en bezoekers hebben moeite met die zienswijze, maar ook in dat opzicht is de bibliotheek een afspiegeling van de maatschappij.'

Sinds 2015 heeft Deichman diverse nieuwe filialen geopend of ingrijpend verbouwd.

'Vestigingen verspreid over de stad zijn van immens belang, omdat je daar nog beter maatwerk kunt bieden, omdat je daar diensten kunt leveren waarvoor de centrale bibliotheek zich minder leent. Als het goed is, reflecteert een filiaal de behoeften van een

bepaalde wijk. Zo hebben we een vestiging in een stadsdeel waar we focussen op de werkloosheidsproblematiek die er speelt. Een ander filiaal is een overwegend "boekige" bibliotheek omdat de mensen in dat district bovengemiddeld veel lezen. Je moet weten wat er ter plekke nodig is om als bibliotheek voor die specifieke gemeenschap relevant te zijn.'

Stel dat ik u over drie of vijf jaar weer interview: wanneer noemt u Bjørvika dan een succes?

'Ik ben ervan overtuigd dat deze nieuwe bibliotheek tegemoet komt aan de behoeften van de bewoners van Oslo op dit moment. Of dat over vijf of tien jaar nog zo zal zijn, moet blijken. De wensen van het publiek veranderen dermate snel, dat het voor ons steeds complexer wordt om relevant te blijven. Dat betekent dat we nog harder moeten werken, dat we ons niet mogen blindstaren op het mooie nieuwe gebouw waarin we nu zitten. Actuele maatschappelijke vragen vertalen in onze bibliothecaire dienstverlening is *a never ending story*. Dat klinkt wellicht zwaarder dan ik bedoel, want inspelen op veranderingen maakt ons werk juist attractief. Dus, om terug te komen op uw vraag: die kan ik pas naar tevredenheid beantwoorden als ik weet wat er over drie of vijf jaar van ons verlangd wordt.'

Weetjes

Aantal fte's van de hele organisatie: 248. De collectie omvat ruim een miljoen boeken, dvd's, cd's en ander materiaal, waarvan ongeveer de helft te vinden is in Deichman Bjørvika.

Adres van Noorwegens nieuwe vlaggenschip: Anne-Cath. Vestlyss plass 1, 0150 Oslo. Website: <http://deichman.no/bjorvika>

Facebook: <http://facebook.com/deichman.bjorvika>

Instagram: <http://instagram.com/deichman.bjorvika>.

Zes verdiepingen met elk een eigen sfeer

Deichman Bjørvika bevindt zich aan de rand van het centrum van de Noorse hoofdstad (693.000 inwoners), pal aan de haven, tussen de Oslose opera en het centraal station. Het gebouw heeft een totale oppervlakte van 19.600 vierkante meter, waarvan zestig procent fungeert als bibliotheekruimte. De rest wordt verhuurd aan publieke en private partijen. De nieuwe bibliotheek telt zes verdiepingen, die elk een eigen sfeer hebben en behalve aan de collectie ook ruimte bieden aan een film- en theaterzaal, opnamestudio's, studie- en overlegruimtes, tentoonstellingsfaciliteiten, lounges, cur-

susruimtes, gamingzones, *makerspaces*, digitale workshops, een bar en een café-restaurant. Er is minder ruimte voor de collectie dan in de oude bibliotheek, maar de publieksruimte is sterk uitgebreid. Zo heeft de nieuwe bibliotheek 1200 zitplekken, tegen 250 plekken in de oude bibliotheek. Bjørvika is doordeweeks open van 8.00 tot 22.00 uur en in het weekend van 10.00 tot 18.00 uur.

Future Library

In de benedenetage bevinden zich onder meer de bioscoop en het auditorium met tweehonderd zitplaatsen. Op de begane grond is vooral plek voor activiteiten. Ook zijn daar het café-restaurant en de tijdschriftenafdeling ondergebracht. Een etage hoger bevinden zich de *World of Storytelling* en de jeugdbibliotheek. De tweede verdieping is het domein van muziek, film, strips en aanverwant proza. In diverse studio's kan de bezoeker zelf aan de slag. Er staan 3D-printers, naaimachines, vinylsnijders, textielprinters, soldeerbouten en meer van dat soort hulpmiddelen voor de handige doe-het-zelver. Heeft deze de smaak eenmaal te pakken, dan kan hij of zij boormachines en ander gereedschap lenen om thuis verder te gaan klussen. Rustiger is het op de derde verdieping, waar klaslokalen en vergaderruimtes, alsmede een deel van de collectie, zijn gehuisvest. Extra studieruimtes zijn te vinden op de vierde verdieping, waar tevens het grootste deel van de collectie is neergezet. Speciale aandacht verdient het Future Library-project, een door kunstenaar Katie Paterson geïnitieerd kunstproject in het kader waarvan elk jaar van 2014 tot 2114 een origineel werk van een populaire schrijver verzameld wordt. De werken blijven tot 2114 ongelezen en ongepubliceerd. Speciaal voor het project is in Nordmarka, even buiten Oslo, een bos geplant waarvan de bomen gebruikt zullen worden om over honderd jaar het papier van te maken voor de boeken die ter afsluiting van het Future Library-project in een beperkte

oplage gedrukt gaan worden. In de nieuwe Deichman Bjørvika Bibliotheek zullen de manuscripten worden bewaard in een speciaal ontworpen ruimte. Schrijvers die sinds 2014 werk hebben bijgedragen aan het project zijn: Margaret Atwood (2014), David Mitchell (2015), Sjón (2016), Elif Shafak (2017), Han Kang (2018) en Karl Ove Knausgård (2019).

Vertraging

Er is lang uitgekeken naar de nieuwe bibliotheek. Ruim dertig jaar geleden ontstonden reeds de eerste plannen voor een nieuw centraal onderkomen, die de uit 1933 stammende hoofdvestiging zou moeten opvolgen. In 2013 werd uiteindelijk begonnen met de bouw van de door Lund Hagem ontworpen nieuwe bibliotheek, waarvan de voorbereidingen in 2009 in gang werden gezet. Het was oorspronkelijk de bedoeling dat het gebouw in 2017 zou opengaan, maar de bouw liep meerdere keren vertraging op, onder andere door problemen met wateroverlast, wat ook zorgde voor sterk oplopende bouwkosten (235 miljoen euro). Het spreekt voor zich dat het gebouw voldoet aan geavanceerde duurzaamheidseisen.

Milieuvriendelijke bibliotheek

Opricht in 1785 telt Deichmanske Bibliotek thans 23 vestigingen verspreid over de stad. Een van de recent vernieuwde filialen is Grünerløkka. Het oudste bibliotheekgebouw van Oslo staat in de hipste wijk van de stad, aldus de Nederlandse architect Aat Vos, wiens visie en aanpak ten grondslag liggen aan de transformatie naar een culturele hub. Op het digitale platform Architectenweb legt Vos uit dat de vernieuwde bibliotheek functioneert als een 'soort gereedschapskist voor localisme'. Mensen kunnen er niet alleen boeken maar ook gereedschap lenen. De bibliotheek organiseert workshops, reparaties, verstrekt zaden om thuis te planten en geeft advies hoe je je eigen voedsel kunt verbouwen. 'Met

In het souterrain bevindt zich een auditorium met tweehonderd zitplaatsen voor grotere evenementen.

Deichman Grünerløkka willen we een milieuvriendelijke bibliotheek creëren die iedereen verwelkomt. De bibliotheek zal mensen in de Grünerløkka-wijk van Oslo voorzien van een openbare ruimte die hen helpt actief deel te nemen aan hun gemeenschap en die hen stimuleert bij de vormgeving van hun leven', zegt Knut Skansen, directeur van de Openbare Bibliotheek van Oslo. 'Mensen komen hier om elkaar te ontmoeten en ideeën uit te wisselen, om te bouwen wat ze nodig hebben en om te repareren wat kapot is. Ze komen hier om boeken, strips en gereedschap te lenen en zelfs om zaden te verkrijgen die ze in hun eigen tuin of bloembak kunnen planten. In de afgelopen jaren hebben we onze bibliotheken in de stadsdelen Stovner, Tøyen en Furuset op vergelijkbare wijze getransformeerd, in samenwerking met Aat Vos. De impact op de lokale gemeenschappen is enorm gebleken. We kunnen niet wachten om te zien hoe mensen in Grünerløkka de nieuwe bibliotheek zullen gebruiken om hun leven te verrijken in dit levendige, gediversifieerde en opwindende stadsdeel.'

Bossen

Een andere vestiging waar Aat Vos zijn stempel op drukte is Stovner. Dit filiaal is gevestigd in een winkelcentrum en reflecteert de landelijke wortels van de bibliotheekomgeving: de bossen van Oslo. 'Where forest meets civilization', in de woorden van Vos. Knut Skansen: 'Vaak maakt men de fout om te veronderstellen dat de ontwikkeling van bibliotheken synoniem is aan die van de media. Dat is een deel van het verhaal. Waar het evenzeer om gaat, is een duurzame openbare ruimte te creëren waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en waar zij zich met content en andere hulpmiddelen kunnen ontplooiën tot actieve deelnemers aan de lokale gemeenschap. Dit vraagt om een nieuw type openbare ruimte, een ruimte die aantrekkelijk is en niet-institutioneel. Iets tussen privé en openbaar in.'

Content en context

'Mijn interesse geldt vooral de rol van de bibliotheek als huiskamer van de stad. Als we het publieke programma – bibliotheek, vrijwilligerscentrale, banenmarkt, muziekschool, schouwburgfoyer, gemeentelijk informatiecentrum – zodanig kunnen vormgeven dat niet langer uitsluitend de content maar ook de context de maatschappelijke relevantie onderstreept, hebben we goud in handen. En met context bedoel ik dan met name de vormgeving. Ik vergelijk het graag met een DNA-streng. Inhoud en vormgeving – content en context – zijn meer dan ooit twee onlosmakelijk met elkaar verbonden componenten geworden', aldus Vos in een eerdere editie van Bibliotheekblad (2016, nr. 7, pag. 12). Het eerste Oslose filiaal waar Vos' filosofie zichtbaar werd, is Furuset bibliotek og aktivitetshus. Furuset is een bibliotheek, jeugdclub, buurtrestaurant en activiteitencentrum ineen. Wat opvalt in deze en de andere vestigingen van Deichman, waar de gedaanteverwisseling gestalte krijgt, is de levendigheid en de aanwezigheid van grote groepen jongeren. Jongeren die chillen, gamen of zich vermaken met een potje poolbiljart.

Sociaal cement

Gesterkt door de ervaringen in Furuset is Vos in een andere achterstandswijk, Tøyen, nog een stap verder gegaan. In het kader van de

Er is een lange en brede trap tussen de vierde en vijfde verdieping. Dit gedeelte kan worden gebruikt voor kleine lezingen.

revitalisatie van deze verpauperde wijk heeft hij daar niet één maar twee vestigingen op de schop genomen. Een voor volwassenen en een voor jongeren tussen tien en vijftien jaar, respectievelijk geopend in maart en april 2016. Filiaalhoofd Reinert Mithassel: 'Vroeger was misdaad in deze wijk aan de orde van de dag. Steekpartijen, afrekeningen in het drugsircuit? Zeker na vijven was Tøyen *the place to be* voor iedereen met kwade bedoelingen. Onze oude bieb droeg bij aan dat negatieve beeld. Het was hier eerlijk gezegd niet veel soeps. Je kent het wel: plastic stoeltjes, grijze vloerbedekking, heroïnespuiten in de wc. Dankzij de rigoureuze opknabbeurt hebben we deze buurt een enorme lift kunnen geven.' Met name het succes van Biblo Tøyen, de jeugdbibliotheek voor kids tussen de tien en vijftien jaar, en nadrukkelijk verboden terrein voor volwassenen, is significant. Mithassel: 'Je gaat in deze wijk al gauw het verkeerde pad op. Jongeren zien dat hun leeftijdgenoten met de nieuwste iPhone rondlopen omdat ze drugs verkopen. Daarom dachten we: we moeten in Tøyen iets speciaals voor jongeren maken. Daartoe hebben we dertig jongeren intensief bevroegd. We zeiden niet: wat voor bibliotheek wil je? We vroegen: wat mis je in het leven? Wat maakt jou gelukkig? Wat is jouw droom?' Het resultaat is verrassend: een bibliotheek die niet alleen is ingericht naar de wensen van jongeren, maar die ook min of meer door hen wordt gerund. Hoe zou Mithassel de 'bedrijfsfilosofie' in Tøyen kort maar krachtig definiëren? 'Think different. Er is in deze jongerenbibliotheek een Volvotruck die dienstdoet als keuken, een ventilatieruimte die de sfeer oproept van een onderzeeboot en die als lounge fungeert, er zijn skicabines om je met vrienden in terug te trekken. Dit alles om de creativiteit te stimuleren.' Aat Vos: 'Deze plek versterkt het sociale cement van de stad. Het is vitamine voor een gezonde samenleving.'

De hoogsensitiviteitsactiviteiten van Theek 5

‘De trainer rekende op tien deelnemers,

In de rubriek *Biebactiviteit* belichten we in iedere aflevering een bijzonder evenement of bijzondere activiteit die door een bibliotheek georganiseerd wordt. In deze aflevering: de cursussen en lezingen over hoogsensitiviteit van Theek 5 (vestiging Dongen).

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO: THEEK 5

‘Tot de taak van de bibliotheek van nu behoort ook kennisverspreiding en persoonlijke ontwikkeling’, zegt Wanda Moelands, programmamaker en specialist volwasseneneducatie Theek 5, locatie Dongen. Die kennis wil ze doelbewust aanbieden als een gestructureerd geheel rond een bepaald thema: hoogsensitiviteit. Zoals sommige mensen intelligenter zijn dan anderen, zijn sommige mensen gevoeliger, bijvoorbeeld voor indrukken en prikkels zoals mensenmassa’s of harde muziek. Of zij voelen haarscherp de sfeer in een bepaalde ruimte of iemands gemoedstoestand aan. Hooggevoeligheid of hoogsensitiviteit is een eigenschap van het zenuwstelsel in combinatie met de hersenen. Ongeveer twintig procent van de bevolking is hoogsensitief; waarschijnlijk een erfelijke eigenschap, die evenveel voorkomt onder mannen als vrouwen.

‘Hoogsensitiviteit wordt steeds bekender’, stelt Moelands, die het betreurt dat dit vooral wordt bekeken vanuit het perspectief van kwetsbaarheid. ‘Terwijl het juist een sterke of goede karaktereigenschap kan zijn, een (on)bewust talent dat je kunt inschakelen. Hoogsensitiviteit wordt in de westerse maatschappij, met nadruk op verstand en ratio, niet altijd gewaardeerd. Maar door een beter bewustzijn en grotere acceptatie van de eigen gevoeligheid kan een valkuil een kwaliteit worden; een kracht of zelfs een gave. Dát is de kernboodschap die de Bibliotheek Dongen graag wil delen: liefst aan de hand van persoonlijke verhalen, want zo komt de boodschap beter over.’

Keerpunt

De programmamaker van de Theek 5-vestiging in multifunctioneel centrum De Cammeleur in Dongen kent het gevoel van binnenuit: méér dan gemiddeld aanvoelen wát er aan de hand is, sneller tot inzichten komen, dingen in grotere context kunnen

zien. ‘Het duurde echter lang voordat het tot me doordrong dat ik misschien meer aanvoel dan een ander. Je hebt geen referentiekader en gaat er bijna blindelings van uit dat dit voor iedereen hetzelfde is.’ Na een gevarieerde loopbaan begon Moelands in 2009 bij Theek 5. Destijds als vestigingscoördinator locatie Geertruidenberg. ‘In de bibliotheekwereld voelde ik me thuis. Meer dan bij vorige banen bij de marine en in de verzekeringswereld. Het harde en – in mijn ogen – soms oneerlijke regime paste niet bij mijn karakter, waarin eerlijkheid juist op hoog niveau staat.’ Toen ze vier jaar geleden door een hernia werd gevelde en noodgedwongen een pas op de plaats moest maken, was dat aanleiding voor een ‘persoonlijke reis naar binnen’. ‘Ik ben van nature een druk persoon, iemand die geneigd is zichzelf te vergeten en voorbij te hollen, vooral om anderen te helpen.’

Herkennen en erkennen

Er bestaan vragenlijsten waarmee iemand kan testen in hoeverre hij of zij hooggevoelig is, weet Moelands. Maar die vindt ze niet zaligmakend. ‘Iedereen vult die vragen op zijn eigen manier in. Ik bedoel dat het afhankelijk is van de manier waarop je hooggevoeligheid ervaart, hoe je bepaalde vragen interpreteert. Zoals rond perfectionisme of het wel of niet houden van veranderingen. Of denk aan het vermogen om een negatieve sfeer aan te voelen. Voor sommigen is dit niets bijzonders, maar een bijna logisch automatisme.’ Een belangrijk uitgangspunt ziet ze als het her- en liefst ook erkennen van hooggevoeligheid. ‘Hetzij van jezelf of van je partner, kind, medewerker of anderen met wie je in het dagelijks leven te maken hebt. Pas na herkenning volgt de erkenning. En dat schept ruimte voor verdere persoonlijke ontwikkeling: je minder kwetsbaar voelen en beter in staat zijn hooggevoeligheid bewust in te zetten als talent. In de informatieve bijeenkomsten en trainingen in Dongen hebben wij zulke praktijkvoorbeelden bewust *in the spotlights* gezet.’

Toeval bestaat niet

Moelands doelt daarmee op de pilot in Kennisoverdacht en persoonlijke ontwikkeling bij de Teek 5-locatie in Dongen. ‘Iets wat prima past bij de moderne rol van de bibliotheek. Het kán geen toeval zijn dat zich een nieuwe lokale ondernemer – Ellis Bosmans – bij onze balie meldde met een als vraag verpakt voorstel. “Ik ben coach op het vlak van hoogsensitiviteit. Kunnen we misschien een keer samen iets organiseren?” Ik dacht:

het werden er 120!’

hier heb ik op gewacht. Een thema dat mij niet alleen persoonlijk aansprak, maar waarvan ik ook wist dat hiervoor een grote doelgroep bestaat. We zijn begonnen in het voorjaar van 2019 met een algemene informatieavond waar iedereen welkom was. De trainer rekende op tien mensen, het werden er 120.’ Bouwend op haar invoelend vermogen had Moelands voor de theaterzaal gekozen als locatie. ‘Ik had 200 mensen verwacht, dus mij viel het tegen’, grapt ze. ‘Beroepsmatig waren er twee jobcoaches, docenten, een psychologe en iemand uit de zorg aanwezig. Verder kwamen er mensen met (vermoede) hoogsensitiviteit, ouders, jongvolwassenen met ouders, collega’s van Theek 5 en een aantal vrienden van de spreekster. Een heel gemêleerde opkomst dus.’ Aansluitend volgden twee cursussen van meerdere bijeenkomsten, waarvoor mensen zich al op de informatieavonden konden inschrijven. *Mijn hooggevoeligheid – hooggevoeligheid inzetten als talent*, vijf bijeenkomsten met tien deelnemers. ‘Voor deze workshop was zo veel belangstelling dat we die twee keer hebben georganiseerd.’ En: *Mijn kind is gewoon hoogsensitief*, drie bijeenkomsten met tien deelnemers. ‘Begin dit jaar zijn we gestart met een vervolgcursus voor mensen met hoogsensitiviteit. Door de tijdelijke sluiting vanwege het coronavirus is deze cursus (vier bijeenkomsten) pas eind april afgerond.’

Verbinding gaat bijna vanzelf

De deelnemers kwamen uit Oosterhout, Made, Rijen en Gilze, en waren dus bereid wat verder te reizen. Iets waarmee Moelands blij is. ‘Er is duidelijk brede belangstelling voor persoonlijke ontwikkeling, en zeker voor het thema dat wij gekozen hebben. Verbinden is ook belangrijk voor de bibliotheek van nu. Zo hebben wij samenwerking gezocht met onder meer Eagle Shelter (een laagdrempelige inloop, ontmoetingshaven en vrijplaats voor hoop, groei, herstel, creativiteit en talenten (her)ontdekken – red.). Mensen van deze organisatie hebben djembé-muziek verzorgd bij de boekpresentatie van de Dongense auteur Guus Norden, die door zijn hoogsensitiviteit in een identiteitscrisis kwam en aan de hand van zijn persoonlijke proces ook de mooie kant van deze eigenschap heeft beschreven in *Hooggevoelig in een andere tijd*.

Wederom een avond met tachtig belangstellenden. Zulke activiteiten hebben vaak een uitstralend effect. Als je eenmaal een bepaalde weg bent ingeslagen, komen er andere dingen op je pad. Zo kwam er korte tijd later een lokale fotograaf met de vraag of hij in de bieb mocht exposeren. Ik vond dat op zich een mooi

Wanda Moelands, programmaker en specialist volwasseneneducatie, tijdens een van de lezingen.

idee, alleen wel graag rond een bepaald thema, liefst sociaal maatschappelijk. Wat denk je? Hij bleek een reportage gemaakt te hebben over Eagle Shelter, dus de link was snel gelegd. En zo kwamen zijn foto’s in onze bibliotheeklocatie *in the spotlights*. Ook hier was hooggevoeligheid een onderdeel.’

Geheime kracht

‘In het derde kwartaal worden de trainingen geëvalueerd, en daarna gaan we het vervolgprogramma voor eind 2020 en 2021 vaststellen. Waarschijnlijk organiseren we ook weer een of meerdere informatieavonden. Onze theaterzaal biedt voldoende ruimte voor tachtig tot honderd mensen met een tussenruimte van 1,5 meter. We hebben nog veel in de planning, zoals cursussen op het gebied van hooggevoeligheid, afgestemd op kinderen, op scholen en een training *De kracht van hooggevoeligheid op het werk*. Deze laatste, gericht op werknemers, was geprogrammeerd voor maart jl., maar is vanwege corona verschoven naar eind mei. Er komt ook nog een vervolg voor werkgevers’, blikt Moelands vast vooruit ná de zomervakantie.

Human Library Nederland

Vooroordelen wegnemen in twintig minuten

Nederland is een van de 85 landen waar de Human Library mensen tot elkaar brengt en vooroordelen wegneemt. De bibliotheek blijkt daarvoor een perfecte locatie te zijn. Martijn Bergsma, Daphne de Bruijn, Anita Witsiers en Brenda van der Grefte over hun ervaringen.

TEKST: MARTIN DE JONG • FOTO'S: MARTIJN BERGSMA, HUMAN LIBRARY NEDERLAND

De Human Library is een in Kopenhagen ontwikkeld concept (in het Deens: *Menneskebiblioteket*), bedoeld om mensen samen te brengen en vooroordelen weg te nemen. Daartoe ga je in gesprek met iemand over wie vooroordelen bestaan die je misschien zelf ook hebt. Dat kan variëren van transgender tot tienermoeder, van autist tot boeddhist, van vluchteling tot (ex-)verslaafde. Je hebt een een-op-eengesprek van twintig minuten met een dergelijk 'boek': een eenvoudige en doeltreffende opzet. Sinds de start in 2000 heeft de Human Library een hoge vlucht genomen en floreert deze inmiddels op zes continenten, en in vijfentachtig landen. Er is ook een Nederlandse divisie, die gecoördineerd wordt door Martijn Bergsma, gedeeltelijk met subsidie van Europe Direct.

Kant-en-klaarpakket

In 2014, hij studeerde in de stad, polste Martijn bij Forum Groningen Daphne de Bruijn voor het houden van een Human Library in de bibliotheek. Ze was onmiddellijk enthousiast, en het succes van die eerste Nederlandse editie leidde tot meerdere Human Library's. Sinds 2017 heeft Martijn een dagtaak aan het bestieren daarvan. Hij biedt bibliotheken een kant-en-klaarpakket aan, inclusief een keuze uit zijn grote bestand van 'boeken', mensen die hun verhaal willen delen, maar er kan ook gebruikgemaakt worden van een draaiboek waar men zelf mee aan de slag kan gaan. Heeft hij in dat laatste geval zicht op hoe het gegaan is? Martijn: 'Achteraf doe ik altijd een kwaliteitscontrole. Iedereen moet een evaluatieverslagje maken, dat zet ik op de website: hoeveel lezers er geweest zijn, welke "boeken" er waren, en een paar basale resultaten qua impact. Wat ik liever niet wil, is dat men wijzigingen aanbrengt in het concept. Dan verlies ik het overzicht, en bovendien ben ik gebonden aan de Deense organisatie. We doen aan kwaliteitsbewaking, bewaking van het concept. Denemarken doet dat als hoofdorganisatie, ik ben voor Nederland de coördinator.'

Bibliotheken die een Human Library organiseren moeten er tijd en geld in steken?

'Ik heb eens meegemaakt dat een bibliotheek zei: we vinden het heel erg belangrijk, maar we kunnen het qua tijdsinvestering niet

meer doen, omdat we heel veel andere activiteiten hebben die ook prioriteit hebben. Voor sommige organisaties is het te veel werk, maar dan kunnen ze mij weer inhuren. Dan help ik ze, en kost het ze geld in plaats van tijd. In Utrecht en Almere hebben de bibliotheken het als een community opgezet. Ze investeren in de groep, en die groep geeft dat ook weer terug. In Alkmaar worden koffieochtenden georganiseerd, en dan komen de ideeën: wanneer doen we de volgende, hoe kan ik helpen? Dan is er een actieve community, die helpt met de organisatie.'

Je traint vooraf de medewerkers van de bibliotheek, er zijn ook voorgesprekken met 'de boeken'?

'Ja, ik let er dan altijd op of iemand er ook mentaal klaar voor is. Als je een bepaald trauma hebt en je kunt daar minder goed over praten, dan is dat niet goed. Je moet het verwerkt hebben, en dat ook kunnen en willen overbrengen aan anderen. Heel veel "boeken" zijn intrinsiek gemotiveerd, want zij willen graag vooroordelen wegnemen en kennis verspreiden. Het is een-op-een, vaak een goed gesprek, waarbij er naar elkaar wordt geluisterd: een uitwisseling van gedachten. De impact is heel groot, want in een persoonlijk gesprek kun je heel veel kennis overbrengen, op een hoog niveau. Dat is het voordeel. En het is altijd vraaggestuurd, dus als iemand al iets weet, dan heb je het daar niet over. Je hebt het over wat de ander nog niet weet.'

Dat mensen met een 'boek' in gesprek willen gaan geeft al aan dat ze bereid zijn hun vooroordelen aan de kant te zetten.

'Het leuke aan een bibliotheek is dat er bij een Human Library mensen binnenlopen die daar door promotors worden uitgenodigd om een "boek" te gaan lenen. Ze worden verrast, denken: wie zal het zijn? Durf ik dat wel? Dan heb je vaak de meest verrassende uitkomst.'

Door corona werd het ook online gedaan. Hoe was dat?

'Het bleek verrassend intiem te zijn. Er werd gedacht: online is er een afstand, je kunt elkaar niet in de ogen kijken, maar dat kun

Martijn Bergsma, coördinator Human Library Nederland.

je dus wel. Mensen zeiden achteraf: je hoeft je huis niet uit, dat prettig, het is comfortabel. Ook mentaal voel je je comfortabel, en durf je misschien wel moeilijker vragen te stellen. Dus misschien kunnen we de online edities wel behouden, als een aanvulling, als dat zo uitkomt. Het is ook een optie voor mensen die hun huis niet uit kunnen.'

Hoe groot is inmiddels de 'boekenclub'?

'Ik heb een bestand van mensen die zich hebben opgegeven voor het nationale depot, mijn totale collectie: iets van 150 "boeken" uit het hele land.'

Momenteel is Black Lives Matter een hot issue. Als je ziet hoe daar soms via sociale media over van gedachten gewisseld wordt, kun je je niet voorstellen dat men bij elkaar aan tafel gaat zitten.

'Het is ook lastig om daarover te praten. Van een aantal gekleurde mensen hoor ik dat zij het lastig vinden om hun pijn op tafel te leggen en dan in gesprek te gaan met een min of meer onwetend iemand die misschien een klein beetje probeert. Dat kan lastig zijn, en ik heb heel veel respect voor onze "boeken" die dat doen. Ik hoop dat uiteindelijk die dialoog heel belangrijk is, en dat we zo heel positieve resultaten kunnen boeken doordat mensen meer kennis krijgen.'

Forum Groningen

Voor het zevende jaar organiseert Forum Groningen de Human Library. In 2014 vond daar de eerste Nederlandse editie plaats. Het staat programmamaker/projectleider Daphne de Bruijn nog goed bij dat ze door studenten benaderd werd. 'Toen ze drie zinnen verteld hadden over wat het concept behelsde, zei ik: dat past heel erg goed bij ons. Het waren zulke leuke, enthousiaste mensen met een goed verhaal dat ik het onmiddellijk voor me zag. Het onderwerp vond ik heel aantrekkelijk: een levend boek, mensen met een verhaal, diversiteit. Het paste bij wie wij toen als bibliotheek waren in een studentenstad. Toen de dag daar was kwamen de studenten heel vroeg. Ze maakten de bibliotheek in orde, er werden mooie zitjes gemaakt, banners opgetrokken. Het was nog een beetje houtje-touwtje: in de loop der jaren is het geprofessionaliseerd, maar er was die dag een fantastische *vibe*, een bijzonder gevoel. De studenten waren enthousiast, ze raakten met iedereen in gesprek, al voor de Human Library begon. Toen gingen we open, de eerste "boeken" konden uitgeleend worden. Met een fantastisch team gingen we echt de straat op om mensen op een heel leuke manier naar binnen te lokken. Lang verhaal kort: het was gewoon een heel mooie dag.'

Mede dankzij een idee van studenten.

'Van nature houd ik ervan om zo veel mogelijk 'de stad' te laten

programmeren. Destijds was het nog een beetje dat de bibliotheek iets bedenkt en dat programmeert. Maar het werd een succes, waardoor ik eigenlijk onmiddellijk wel wist: dat wil ik nog een keer. Op een gegeven moment heb ik in een Europees netwerk, Europe Direct, heb aangegeven: als je iets wilt in je bibliotheek of in je gemeente, denk dan eens aan de Human Library. Dat heb ik samen met Martijn gedaan, en toen is het eigenlijk heel snel gegaan. Het heeft zich verspreid over Nederland.'

Noem eens een 'boek' dat indruk op je maakte.

'Ik was onder de indruk van een reus van een man die een oorlogstrauma had opgelopen. Een man waar ik in het dagelijks leven niet op afgestapt zou zijn omdat hij op me overkwam als een beetje asociaal: grof, intimiderend, tatoeages. Maar nog nooit zo'n schat van een man ontmoet. We hadden op de een of andere manier een klik, we raakten met elkaar in gesprek, en al mijn vooroordelen waren weg. Dat vind ik heel knap van die "boeken", ze stellen zich zo kwetsbaar op, geven ook echt aan: ik begrijp wat jij ziet aan mij, maar ik zal je vertellen, ik ben net als jij.'

De Human Library is in Groningen ook buiten het Forum georganiseerd.

'De organisatie van de Human Library, het Forum en ik waren daar niet bij betrokken, heeft het in de laatste twee jaar ook in de HEMA gedaan, een plek waar mensen denken: wat gebeurt

daar? Het ziet er zo vrolijk en zo leuk uit. Er zijn mensen bij die zich laten verrassen door het pop-upgehalte van zo'n event, het openbare karakter ervan.'

Is het makkelijk om 'boeken' te vinden?

'Er is een groot netwerk van vrijwilligers die de werving doen en dan heel vaak hun omgeving ermee besmetten, iemand in hun netwerk hebben die zegt: daar wil ik wel eens over vertellen. In het begin vond ik de "boeken" nog wat stereotiep: een zwarte man, een transgender – maar op een gegeven moment was er een molenaar. Ik dacht: is daar een vooroordeel over? Je kunt zeggen: het is heel ouderwets, je leeft in het verleden. Als ik terugkijk op de loop der jaren, is dat het soort "boek" steeds diverser is geworden. Dat komt denk ik doordat het netwerk zo groot is geworden, waardoor mensen soms zeggen: ik wil wel "boek" zijn.'

Een Gronings succesverhaal.

'Het is hier heel goed ontvangen, altijd goed gegaan. Ik merk als programmamaker dat echt niet alles lukt en fantastisch is, maar soms zitten er pareltjes bij. Soms is iets hangen en wurgen, soms gaat iets vanzelf. Dat was hier het geval.'

BiblioPlus

BiblioPlus hield in mei vorig jaar in Boxmeer haar eerste Human Library, in de Sint-Petrus Basiliek. Waarom daar? Anita Witsiers,

een training in te huren, de tweede keer doen we het zelf. Dan is hij er op de dag zelf wel bij om ons een beetje te begeleiden, maar is hij er niet meer zo intensief bij betrokken als de eerste keer.'

Wereldtuin Verdeliët

De tweede editie van de Human Library, die wegens corona naar 2021 wordt opgeschort, wordt gehouden in Cuijk, op een plek waar net als in de kerk rust en sfeer optimaal zijn: de vereniging Wereldtuin Verdeliët, die zich daarvoor bij de bibliotheek aanmeldde. Brenda van der Greft is er coördinator marketing en public relations. Wat behelst Wereldtuin Verdeliët?

Brenda: 'Het is een ontmoetingstuin waarin iedereen onder het motto *doen, delen en beleven* mee kan doen: kennis en ervaring delen, de eigen mogelijkheden inzetten, zichzelf zijn, en waar we omzien naar elkaar, en daarbij zorgen voor gezonde voeding en het onderhouden van de natuur.' Anita: 'Wij willen de bibliotheek als verblijfplek neerzetten, als ontmoetingsplek. Waar mensen kennis kunnen opdoen, maar ook hun verhalen en ervaringen kunnen delen, hun talenten kunnen ontwikkelen. Dat is met Verdeliët precies hetzelfde. Plus de locatie is ideaal. We werken vaker samen: we hebben hier twee of drie keer per jaar een poëzieontbijt.'

Was er vorig jaar veel belangstelling voor de Human Library?

'Er zijn zestig gesprekken gevoerd, en die waren succesvol. Mensen geven op de evaluatieformulieren aan dat hun beeld

van degene met wie ze gesproken hadden sterk veranderd was, dat ze hun vooroordeel hadden bijgesteld. Het is dus ook echt een manier om begrip te kweken voor elkaar, en meer respect. We hebben er ook over gedacht het online te doen, maar we concludeerden: dat is toch niet wat we willen. Want het is heel belangrijk dat je elkaar recht in de ogen kunt kijken, in elkaars nabijheid kunt zijn. Als je thuis achter je computer zit, is de afstand ontzettend groot.'

Waren mensen er makkelijk voor te porren met een 'boek' in gesprek te gaan?

Anita: 'Je merkt dat de drempel soms best hoog is, maar mensen zijn toch wel nieuwsgierig. Ze komen bij de balie, en dan ga je even met ze in gesprek. Je zegt: we hebben dat "boek" en dat gaat daarover, zou je het niet willen proberen? Zo kun je mensen toch over de drempel helpen. Na het gesprek zeggen ze dat ze een hele mooie ervaring hebben gehad. Vorig jaar kwamen er drie jongeren, jongens uit het AZC in Grave bij Boxmeer, met hun begeleider. Ze waren in eerste instantie heel erg bang, want er was als "boek" een politieman aanwezig, en waar ze vandaan kwamen zijn ze daar heel erg bang voor. Nu had die begeleider echter bedacht: dan ga ik ze laten praten met een politieman. Dat hebben ze gedaan, en dat was voor hen een heel bijzondere ervaring.'

Meer informatie is te vinden op www.thehumanlibrary.nl.

Johan Fretz schrijft voor Jongerenboekenweek 'Bibliotheken zijn fijne plekken: als een soort huiskamers'

Vorig jaar brak Johan Fretz met *Onder de paramaribo* door naar een groter publiek. Dit jaar is hij een van de auteurs van 3PAK, het geschenk voor de Boekenweek voor Jongeren. Een gesprek over zijn schrijverschap, leesbevordering en de openbare bibliotheek.

TEKST: MAARTEN DESSING • FOTO'S: CPNB

Als het aan hem lag, had Johan Fretz al op zijn dertiende gedebuteerd als schrijver. 'Toen had ik mijn eerste boek af. *Dieper duiken dan de duisternis*, over twee hackende pubers. Ik dacht heel naïef: het is klaar, nu wordt het uitgegeven', vertelt hij in zijn Amsterdamse woonkamer, vlak voor hij de stad verruilt voor Haarlem. Hij gaf het manuscript aan Wim Daniëls, die – toen vooral bekend als jeugdboekenschrijver – was uitgenodigd op zijn middelbare school in Almere. 'Superbrutaal, maar hij heeft het wel gelezen.' Een paar weken later kreeg hij een reactie. 'Ik had talent, schreef hij me, maar dit zou niet worden uitgegeven. Het was nog niet rijp genoeg. Daar moest ik niet verdrietig over zijn. Ik was pas dertien, dus ik moest vooral doorgaan en dan kwam het vanzelf. Hij stuurde een boek mee over taal dat hij had geschreven. Heel aardig van hem.'

Uiteindelijk duurde het tot 2012 voor het eerste boek uitkwam van de inmiddels 34-jarige Fretz. Toen verscheen *Fretz 2025*, waarin de naar de auteur vernoemde hoofdpersoon op het punt staat minister-president van Nederland te worden en hij terugblijkt op de weg daarnaartoe. In 2018 volgde *Onder de paramaribo*. In deze roman reist een 'dubbelbloed', zoals de half-Nederlandse, half-Surinaamse Fretz zelf is, voor het eerst naar het land van zijn moeder en hij krijgt daardoor beter grip op zijn identiteit.

Lang was Fretz niet eens in de eerste plaats schrijver. Na zijn studie aan de Amsterdamse Toneelschool en Kleinkunstacademie, afgerond in 2010, maakte hij jarenlang avondvullende voorstellingen met Marcel Hartevelde. Dat had het effect dat hij

Het team van 3PAK met de klok mee: Floor van het Nederend, Daniëlle Bakhuis, Pepijn Lanen en Johan Fretz.

als schrijver werd gezien als 'de cabaretier die ook schrijft' en als cabaretier als 'de schrijver die ook op het podium staat'. Het deed hem over zichzelf twijfelen. Tien jaar lang deed hij zeer uiteenlopende dingen, maar dacht toen, wat ben ik eigenlijk? Wat wil ik precies?

Nederlandse Boekhandelsprijs

Onder de paramaribo veranderde alles. Aanvankelijk was de respons beperkt. Grotendeels genegeerd in de pers, matige verkoop, maar Fretz was zelf erg blij met het boek. Dit was het verhaal dat hij wilde vertellen. En de mensen die de roman wel lezen, werden er echt door geraakt, bleek hem uit reacties. 'Vaak van mensen die zelf van dubbel bloed zijn. De mensen uit mijn eigen linksige, elitaire bubbel begrepen juist niet dat onder lichtvoetigheid een serieus verhaal over identiteit schuilgaat – een thema dat nog steeds zeer actueel is.' En toen kreeg hij, begin vorig jaar, voor de roman de Nederlandse Boekhandelsprijs. De verkoop schoot de lucht in: naar bijna 17.000 verkochte exempla-

ren. Hij werd overal uitgenodigd, en de filmrechten zijn verkocht. 'Soms vertelt het leven zelf je wel welke kant je op moet. Wat ik schrijf, lijkt steeds meer vanzelf zijn publiek te vinden. Terwijl mijn shows eigenlijk al jaren niet echt lekker liepen. Cabaret wordt gezien als "lachen, gieren, brullen", terwijl dat niet is wat ik wil maken. Voor mij is de humor meer de bonus bij het verhaal dat ik op het podium wil vertellen.' Hij heeft zichzelf daarom gedefinieerd als 'toriman': iemand die 'tori's' wil vertellen, een begrip uit de Surinaamse cultuur dat verwijst naar verhalen die worden verteld bij het kampvuur. Verhalen die zijn gestoeld op de werkelijkheid, maar tot leven zijn gewekt met de verbeelding. 'De basis is voor mij nu het schrijven, maar in wezen doet het er niet toe in welke vorm je een verhaal vertelt. Het kan ook een podcast, film, theatervoorstelling of column worden.'

Boekenweek voor Jongeren

Door zijn eigen ervaring met Wim Daniëls weet Fretz hoe belangrijk het is als jongeren in aanraking komen met schrijvers. Hij

zegde daarom direct toe toen hij door de CPNB werd gevraagd om een bijdrage te leveren aan 3PAK van dit jaar, het geschenk van de Boekenweek voor Jongeren. 'Zo breng je jongeren in aanraking met literatuur. Je laat zien dat schrijver zijn ook een optie is als beroepskeuze, maar ook heel simpel: hoe tof het is om je onder te dompelen in literatuur. Dat kan hele werelden voor je openen.' Daarbij, merkt hij terecht op, 'leent mijn werk zich wel voor een jong leespubliek. Het is beweeglijk en filmisch, en er zit humor in. Het heeft een bepaalde lichtheid die verleidelijk werkt voor jongeren, die vaak het idee hebben dat literatuur alleen maar zwaar is. Tegelijk snijd ik wel degelijk serieuze thema's aan, dat komt ook binnen. Sowieso komen veel dingen bij jongeren veel directer en puurder binnen. Hun openheid maakt ze eigenlijk het eerlijkste publiek.' Ook zijn verhaal *Naar Mancora* – ondertitel: 'een tori voor 3PAK' – getuigt van deze toon. Fretz geeft het woord aan de 21-jarige Benjamin die voor het eerst in zijn leven door Zuid-Amerika backpackt. 'Of backpacken nog steeds een dingetje is voor jongeren, weet ik eigenlijk niet, maar mij sprak reizen op die leeftijd enorm aan. Het prikkelde mijn verbeelding. Op reis, dacht ik, kan ik lol beleven, nieuwe dingen zien, maar vooral de ultieme versie van mezelf zijn. Om dan natuurlijk te ontdekken dat die niet bestaat.'

Ontlezing

Fretz' inzet voor de Boekenweek voor Jongeren wil niet zeggen dat hij zich zorgen maakt over de ontlezing. 'En dan zeker jongeren voorhouden dat lezen goed voor je is? Ik heb niet zo'n affiniteit met die redenering. Jongeren die lezen toch al zien als "iets wat moet" – zelfs, destijds, mij, die de hele tijd met schrijven en boeken bezig was – overtuig je daar niet mee. En het is onoprecht. Je wordt al gauw verdacht van dezelfde commerciële motieven als wanneer een slager zich zorgen zegt te maken over de ontvlezing.' Voor hem is het veel simpeler: 'Lezen is gewoon te gek. Alleen niet voor iedereen. Sommigen hebben nu eenmaal meer met andere vormen van kunst. Prima. Het is alleen zonde als het wél iets voor je is, maar je wordt nooit gewezen op het bestaan ervan. Daarom moet je literatuur alleen maar aanbieden, en verder niets. Dat is zo aardig aan het idee achter 3PAK. Je vraagt een paar relatief jonge auteurs om een verhaal te schrijven. Dat laat je ze lezen. En dan komen ze ook nog langs om erover te vertellen.' Zelf bewaart hij goede herinneringen aan die ontmoetingen. 'Ik vertel vaak over de weg die ik zelf heb afgelegd. Na *Fretz 2025* kwam ik veel op tv. Totdat ik er heel ongelukkig van werd omdat het niet langer over mijn werk ging, en ik er rigoureuus mee stopte. Dat spreekt tot de verbeelding van jongeren, merk ik. Ze leven in een tijd waarin succes – het aantal volgers! – allesbepalend lijkt te zijn voor wie je bent. En ik vertel dat het helemaal geen vulling geeft om op tv te komen. Dat alleen doen wat je echt wilt, je vulling geeft.'

Bibliotheken

Het is tegen deze achtergrond niet verrassend dat Fretz op dezelfde nuchtere toon praat over de openbare bibliotheken van zijn jeugd. Ze waren de plek waar hij vond wat hij toevallig zocht. Niets meer, niets minder. 'Ik hield van lezen en daar had

je boeken. Kopen was geen optie, wij hadden niet veel geld thuis. Je kon er ook tips krijgen: probeer dit eens, lees dat eens. Het is natuurlijk een briljant concept: dat je alle boeken die uitkomen gewoon kunt lenen. Maar op je tiende of elfde ben je je daar niet bewust van.' Tot zijn tiende kwam hij in de bibliotheek van Dordrecht, daarna in die van Almere. 'Het waren allebei fijne plekken. Als een soort huiskamers. Ik kwam er graag en veel. Niet alleen om te lenen, ook om te bladeren en een tijdje om te typen. Ik had een typdiploma behaald, maar wij hadden geen computer thuis. De bibliotheek wel. Zat ik daar te typen terwijl op die computer alleen maar een catalogus stond.' Die tijd hield na zijn jeugd op. Sinds hij is verhuisd, is hij nooit meer lid geweest. 'Ik kwam er nog wel eens om te werken. De Pintobibliotheek, de OBA op het Oosterdokseiland. Het was lekker om tussen de boeken achter je laptop te zitten. Maar dat hield na enige tijd ook op. Ik kom er nu alleen nog om op te treden. Het zijn vaak leuke plekken, zeker als ik na sluitingstijd of in een afgesloten ruimte kan optreden. En meestal word je hartelijk ontvangen en is het goed georganiseerd. En er komen opvallend veel mensen op af.' Fretz vermoedt dat de jeugd nu niet meer op dezelfde intensieve manier gebruikmaakt van de bibliotheek als hij destijds. 'Ik ben van de laatste generatie die zich nog kapot verveelde. Niets te doen, niets op tv – en dan ging je naar de bibliotheek om prikkels te vinden. Nu hoeft je niet meer van je luie reet op te staan om prikkels te krijgen. Gelukkig zijn bibliotheken heel veel meer gaan doen. Sommige zijn echt cultuurcentra. Onderschat niet dat nog steeds veel mensen weinig geld hebben en daarom geen boeken kunnen kopen. Dan is een bibliotheek voor hen nog steeds een uitkomst om echt te kunnen lezen. Toch zal de bibliotheek minder populair worden dan zij was.'

Boekenweek voor Jongeren

De Boekenweek voor Jongeren is dit jaar van 18 t/m 27 september en staat in het teken van 'in een boek kan het wel'. In een boek kunnen jongeren in iedere wereld stappen, wanneer ze maar willen. Door middel van de gratis bundel 3PAK, scholentournee Literatuur en de prijs voor het Beste Boek voor Jongeren, kunnen jongeren in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en het mbo het plezier in lezen (her)ontdekken met verhalen die bij hun belevingswereld aansluiten. Daniëlle Bakhuis, Johan Fretz en Pepijn Lanen schrijven de drie korte verhalen in 3PAK, de gratis bundel bij de Boekenweek voor Jongeren. Floor van het Nederend illustreert de eerste graphic novel in 3PAK, die hij samen met Pepijn Lanen maakt. Boekwinkels, bibliotheken en scholen geven in september tijdens de Boekenweek voor Jongeren duizenden exemplaren van 3PAK gratis weg aan leerlingen in de bovenbouw, van (v)mbo tot vwo. Dit jaar is 3PAK vanaf 18 september voor jongeren die lid zijn van de Bibliotheek ook online te lezen via jeugdbibliotheek.nl.

'Ik houd mijn hart vast...'

De coronacrisis en de boekhandel

Het coronavirus heeft niet alleen ingrijpende gevolgen gehad voor de bibliotheekwereld, de aanverwante bedrijfstakken uitgeverij en boekhandel werden eveneens getroffen. Uitgever Eva Cossée en Moniek Polak, van Boekhandel Nawijn & Polak vertellen daarover in interviews die werden afgenomen toen de situatie nijpend was.

TEKST: MARTIN DE JONG • FOTO'S: MARTIN DE JONG EN UITGEVERIJ COSSEE

Boekhandel Nawijn & Polak

De 595 vierkante meter grote, zich over drie verdiepingen uitstreckende boekhandel Nawijn & Polak, een begrip Apeldoorn, is sinds 1984 gevestigd aan het Marktplein, in een voormalig pand van de Rabobank. Twee jaar geleden vond er een verbouwing plaats, waarbij er een lunchroom werd ingericht die Daalder werd gedoopt, een verwijzing naar de tegenoverliggende markt waar een gulden een daalder waard heette te zijn. Nawijn, een van de twee oorspronkelijke eigenaren, heeft zich teruggetrokken uit het bedrijf, het wordt nu gedreven door een Polaktrio: Moniek, Jon en hun vader. Moniek is opgeleid als fotograaf en heeft dat beroep uitgeoefend totdat het familiebedrijf ging trekken. Ze heeft zich ontwikkeld tot, zoals ze het op haar Facebookpagina noemt, een 'kinderboekenkenner'.

In Nawijn & Polak zijn de boekenkasten dusdanig ruim neergezet dat het in coronatijd doenlijk is je te bewegen zonder in contact te komen met andere klanten. De gevolgen van het virus zijn ook hier echter voelbaar: de toegang tot het toilet is versperd, en, een beduidende inkomstenderving: Daalder is dicht. Hoe zal dat straks gaan als de horeca weer open mag? 'De ruimte is in die zin beperkt, dat overal een tafel ertussenuit halen lastig wordt', zegt Moniek. 'Koffie afhalen zoals bij Starbucks kon tot nu toe niet, naar daar zitten we natuurlijk wel ernstig over na te denken, en aan een terras inrichten.'

Zitten er medewerkers van de winkel thuis?

'Normaal zijn we met vijf, nu is drie al meer dan genoeg. We hebben berekend dat er 25 klanten tegelijk in de winkel mogen zijn, maar dat aantal hebben we nog niet gehaald. Op zaterdag, als iedereen bij de top 10-tafel staat, is het al snel vol, dus dan ga je wel even tellen, maar 25 hebben we er nog niet gehad.'

Sommige boekhandels delen mandjes uit om bij te kunnen houden hoeveel klanten er binnen zijn.

'Als we met mandjes zouden beginnen, dan moet je continu iemand hebben die ze op de goede manier schoonmaakt. En soms komen mensen alleen voor een krant. Maar het is goed in de gaten te houden. Achter in de winkel hebben we de informatiebalie, waar we goed zicht hebben op de jeugdafdeling. En je merkt dat de mensen er zelf ook wel rekening mee houden. Dat ze wachten, of even een stapje opzij doen.'

De boekenkasten staan hier ver genoeg van elkaar, voor de anderhalvemetersamenleving hoeven jullie geen aanpassingen aan de inrichting te doen.

'Nee, dat denk ik ook niet. We hebben wel iets gedaan, doordat we één kassa gesloten hebben. Er zijn er drie naast elkaar, de middelste is nu gesloten, en dan heb je genoeg tussenruimte. We hebben een lift, dus je zou kunnen zeggen: neem de lift naar boven en ga met de trap naar beneden. Wij proberen mensen daarop te wijzen, maar het is ook hun eigen verantwoordelijkheid.'

Veel boeken verschijnen momenteel niet omdat er geen publiciteit aan gegeven kan worden. Merken jullie dat ook? Kopen jullie minder in?

'De Libris inkoopbeurs gaat niet door, uitgeverij hebben mooie filmpjes en zo voor ons gemaakt, dat is wel heel erg leuk. Het is dit keer echt alleen de krenten uit de pap inkopen. Bijvoorbeeld de nieuwe Nicci French, die verscheen toen de coronamaatregelen al waren afgekondigd. Normaal hebben we daar nooit exemplaren van over, bestellen we altijd bij, maar dit keer hoefde dat niet.'

Bij Het Leesteken in Purmerend zijn van de auteurs Lisa Hoes en Murat Isik gesignde boeken te krijgen, desgevraagd hebben ze er een persoonlijke opdracht in gezet. Doen jullie vergelijkbare dingen?

'Judith Fanto, die in Apeldoorn woont, heeft onlangs haar eerste boek uitgebracht, *Viktor*. We zouden hier de boekpresentatie doen. Die kon niet doorgaan, maar we zijn haar wel enorm aan het promoten. Ik weet dat veel mensen die het boek komen kopen het graag door haar laten signeren, daar kan ze voor langskomen.'

Jullie zijn in de voorbije weken gewoon opengebleven. Maken jullie desondanks een omzetsdaling mee doordat er minder mensen naar de winkel komen?

'Ja. De verschuiving naar internet is echt als een speer gegaan. Onze webbestellingen zijn verdrievoudigd, maar die waren maar een piepklein beetje, dus dat is nog steeds een piepklein beetje. Omdat de bibliotheek dicht is komen nu wel mensen die normaal lenen in plaats van kopen, en die de midprice tafel willen bekijken. Dat is aan de ene kant natuurlijk heel fijn, maar ik denk dat onze grootste doelgroep de kwetsbare doelgroep is die nu thuisblijft: de ouderen. Je merkt het aan de rubriek geschiedenis, waarvan de verkoop naar nul is gezakt. Het zijn echt alleen de populaire titels die we verkopen.'

In NRC Handelsblad was te lezen dat de helft van de fysieke boekwinkels verwacht binnen een halfjaar om te vallen. Ben je zelf somber over de toekomst?

'Ik houd m'n hart vast, laat ik het zo zeggen, maar we bekijken het rustig van dag tot dag. De laatste week was te merken dat er toch weer meer mensen naar de winkel komen, maar als we nog anderhalf jaar aan die anderhalve meter vastzitten, hoeveel mensen kun je op een dag ontvangen, en hoeveel geven ze per persoon uit? En heel veel kosten drukken zit er voor ons niet meer in, want dat zijn we natuurlijk al jaren aan het doen (lacht).'

Christoph Buchwald en Eva Cossée van uitgeverij Cossee.

Je collega in Den Haag Fabian Paagman pleit voor een steunfonds voor de boekhandel.

'Dat zou mooi zijn, ja.'

Uitgeverij Cossee

Ook Eva Cossée van de (afgezien de *accent aigu*) gelijknamige, in Amsterdam gevestigde uitgeverij, die zij samen met haar echtgenoot Christoph Buchwald leidt, kreeg te maken met de coronacrisis. In *Bibliotheekblad 4-2020* gaf ze haar visie op trends in het boekenvak, hieronder komen haar ervaringen met een minder prettige trend aan bod.

'In maand maart waren er vier boekenbeurzen', zegt ze. 'In Londen, Leipzig, Parijs en Bologna. Naar die laatste hoefde ik niet, hoe leuk die ook is, want daar gaat het om kinderboeken, en die geven wij niet uit. Parijs deed ik ook niet, maar ik zou wel naar Londen en naar Leipzig gaan. De beurs in Leipzig werd afgezegd, we besloten daarom naar Berlijn te vliegen voor bezoeken aan uitgeverij. De beurs in Londen werd pas op het allerlaatste moment afgezegd. Ik ben toch maar naar Londen gevlogen om bij uitgeverij langs te gaan. Het was precies in de week dat alles op slot ging. Op 6 maart vertrok ik naar Londen, vier dagen later was ik terug. Ik was hier een dag, we zijn naar een voorstelling geweest in Bellevue, ik geloof op 12 maart. We hebben na afloop in De Smoeshaan een biertje gedronken, en ik zei tegen Christoph: dit is voor het laatst voor een heel lange tijd, dat wij in een druk café boven op elkaar staan. En dat we in Bellevue met z'n tweehonderden hutjemutje in zo'n zaal zitten. Dat gevoel had ik heel erg: een apocalyptisch gevoel. De volgende dag vertrokken we naar Berlijn, en daar gingen de gesprekken al helemaal niet meer over boeken maar alleen maar over: wat gaat dit voor consequenties hebben voor ons? We zijn op zondagavond teruggekomen en toen was op donderdag de eerste persconferentie al geweest. Ik moest op maandag meteen maatregelen nemen, en heb als protocol vastgelegd dat hier maar twee mensen tegelijk aanwezig mogen zijn: een zit boven in de bibliotheek, een zit beneden, de anderen werken thuis. Die *shifts* wisselen, en we hebben schoonmaakspullen en ontsmettingsspullen en zo. Twee keer per week hebben we een gesprek via Microsoft Team, dan zie je elkaar

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2020

SEPTEMBER

04/09	GO MEDIACOACH: DIGITALE GELETTERDHEID VOOR FOCUSGROEPEN	GAAT ZEKER DOOR
07/09	BASISOPLEIDING BIBLIOTHEKEN	GAAT ZEKER DOOR
07/09	COLLECTIES OP ORDE	GAAT ZEKER DOOR
10/09	MAAK HET VINDBAAR	VOL
10/09	OPLEIDING INFORMATIESPECIALIST	GAAT ZEKER DOOR
10/09	LEERGANG INFORMATIEADVISEUR	GAAT ZEKER DOOR
10/09	ADVIESVAARDIGHEDEN	GAAT ZEKER DOOR
11/09	FUNCTIONEEL BEHEER	
11/09	GO MEDIACOACH: EXPERT MEDIALABS	*NIEUW*
11/09	GO MEDIACOACH: PROGRAMMEREN MET ROBOTS EN SCRATCH	GAAT ZEKER DOOR
18/09	AAN DE SLAG ALS COMMUNITY LIBRARIAN	
21/09	KLANTGERICHT INFORMATIEVAARDIGHEDEN	
25/09	AUTEURSRECHT VOOR INFORMATIESPECIALISTEN (BASIS)	
25/09	GO MEDIACOACH: HAAL HET MAXIMALE UIT 3D PRINTING EN MICRO:BIT	GAAT ZEKER DOOR
29/09	CONTENT CURATOR	ONLINE

allemaal. We hebben een groepsapp, en iedere ochtend moet men appen: hallo, ik zit op de zaak, ik zit op de zaak, ik zit thuis ... Want je moet natuurlijk wel in de gaten blijven houden wat er allemaal gebeurt. Een heel positieve bijwerking van de situatie waarin we nu zitten, is dat iedereen elkaar heel erg ondersteunt.'

Wat zijn de zakelijke consequenties?

'In Vlaanderen zijn alle boekhandels dicht, al een poosje, en dat blijft ook zo. De boekhandel wil onze Vlaamse vertegenwoordiger niet over de vloer hebben en de ketens kopen niet in. De boekhandel daar wil alleen maar retourneren, om liquiditeit te creëren. Online verkoop wordt ontmoedigd. Zo was er een schoenenketen waar men zei: onze winkels zijn dicht, maar u kunt online bestellen. Die winkel werd beboet, want ze brachten mensen in een risicovolle situatie: iemand moet naar een magazijn om schoenen in te pakken, iemand moet ze met een busje aan huis bezorgen. Dus dat betekent daar in Vlaanderen een totale stilte, en dat is toch 20 procent van onze omzet die daardoor wegvalt. In Nederland zijn de boekhandels ten dele open, ten dele dicht. Als ze open zijn, is dat vaak maar een paar uur per dag, of ze zijn open als een afhaaloket. Er zijn ook winkels die wel open zijn, maar dan met maximaal drie klanten tegelijk in de winkel. Je komt er binnen en dan staat er ontsmettingsmiddel en liggen er handschoentjes, en dan word je geacht met handschoentjes aan dingen aan te pakken en te bladeren, zodat je geen sporen achterlaat. Voor de balie is een tafel gezet, zodat je echt over anderhalve meter betaalt, en dat moet met pin. Dat soort dingen worden gedaan.

Als je als boekhandel in een drukke winkelstraat zit waar helemaal niemand meer komt, dan heb je daar natuurlijk heel veel last van. Of als je in een winkelcentrum zit waar niemand meer komt en

Moniek Polak, boekhandel Nawijn & Polak.

waar alles dicht is omdat alle ketenwinkels ook dicht zijn. Voor ons soort boeken, wij geven niet mainstream uit, maar, vinden wij, bijzondere boeken, is dat lastig. Want je hebt de kennis, de ervaring en de aanbevelingen van de boekhandelaar nodig. Mensen moeten in de winkel kunnen rondlopen en snuffelen en denken: hé wat is dit, wat is dat, dat ziet er leuk uit. En dan kan de boekhandelaar je erover vertellen, titels aanbevelen. Aanbevelingen worden weliswaar ook gedaan op Bol.com, maar dat zijn suffe algoritmes, zo van: mensen die dit bestelden, bestelden ook dat maar dat zegt natuurlijk niets. Ik kan zelf houden van schrijver X, en vervolgens een boek bestellen van schrijver Y om cadeau te doen. Dat wil niet zeggen dat ik daar ook van houd.'

Hoe doen e-books het?

'Die lopen wel, en natuurlijk is de online verkoop gestegen. Maar *all in all* is het voor de uitgeverijen natuurlijk ook een moeilijke tijd. Een aantal boeken verschijnt wel, een aantal boeken verschijnt niet. Boeken die in het voorjaar zouden verschijnen, schuiven door naar het najaar – maar voor het najaar waren ook al boeken gepland. En als het om inkoop gaat: de liquiditeit van de boekhandel zal in het najaar zeker niet beter zijn dan nu. Dus hoe zinvol is doorschuiven? Als een boek al is aangeboden, heb je je bestellingen ervoor al staan, maar als je een boek nu nog moet aanbieden, worden dat heel lage oplagen.'

Boekpresentaties gaan niet door.

'Nee. Er zijn geen evenementen meer. We hadden er op 17 maart een, en dat hebben we moeten afzeggen, en sindsdien eigenlijk alles, zoals auteursbezoeken. Sommige auteurs zeggen: ik wil absoluut niet dat mijn boek nu verschijnt, want dan valt het in een groot gat. Breng het liever later uit. En dan zeg je: ja, maar jij bent een bekende auteur, dus voor jou zullen ze wel naar de boekhandel gaan, en zal de pers opspringen. Dus jij hebt eigenlijk niet zo veel te vrezen. Het is moeilijker om bijvoorbeeld *Afscheid van de geesten*, van Nadia Terranova, een onbekende Italiaanse auteur, over het voetlicht te brengen. Van Len Howard geven we *Living with Birds*, uit 1956, opnieuw uit, vertaald als *Vogels als huisgenoten*. Corona of niet, dat gaan we gewoon doen. In mei, want dat is de maand ervoor, en de omstandigheden zijn ernaar: ik heb gelezen dat heel veel mensen nu online vogelcursussen volgen omdat ze vanaf hun balkon zitten te kijken naar wat er in de boom voor hun huis gebeurt en daar meer over willen weten.'

Uitgeverij en boekhandel zijn op elkaar aangewezen.

'Wij zijn denk ik wel een uitgeverij die zichtbaar is, en zeer geliefd bij de boekhandel. We moeten er samen met de boekhandel door zien te komen. Het is een beetje raar, eigenlijk, dat bijna niemand er ooit over heeft nagedacht wat je als producent moet doen als je tussenhandel verdwijnt. Want dat is wat er aan de hand is bij de uitgeverij. Je produceert iets voor de lezer, maar je bereikt die nooit rechtstreeks. Die bereik je via de boekhandel, of via de online boekhandel. Het is altijd via een tussenpersoon, wij verkopen niets rechtstreeks. Wij hebben natuurlijk wel contact met die lezers, maar niet zodanig dat we ze de boeken ook verkopen.'

De Grooten Atlas van Joan Blaeu

Een meesterwerk dat nog steeds veel harten sneller laat kloppen ...

De KB, onze nationale bibliotheek, bewaart ons geschreven cultureel erfgoed. Niet alleen boeken en tijdschriften, maar bijvoorbeeld ook kranten, websites en stripboeken. In deze rubriek vertellen collectiespecialisten van de KB over mooie en bijzondere stukken uit de collectie. Deze keer: De Grooten Atlas van Joan Blaeu

TEKST: MARIEKE VAN DELFT, CONSERVATOR OUDE DRUKKEN KB

Vraag je aan iemand om een bekend Nederlands cartograaf uit het verleden te noemen, dan bestaat er een grote kans dat de naam 'Blaeu' op de proppen komt. Enerzijds is dat begrijpelijk, omdat vader Willem (1571-1638) en zoon Joan Blaeu (1598/99-1673) werkelijk fantastische kaarten en atlassen maakten die wereldberoemd zijn geworden. Anderzijds is dat ook jammer, omdat deze firma maar een van de vele cartografische bedrijven was die de Nederlandse kaartproductie in de zeventiende en achttiende eeuw tot grote hoogte opstuwden. Ik heb dan ook gearzeld of ik voor deze rubriek wel de 'Grooten Atlas' van Blaeu over het voetlicht moest brengen. Toch heb ik hiervoor gekozen, juist omdat dit een atlas is die velen bekend voorkomt én omdat deze zo belangrijk is geweest voor de wereldwijde reputatie van de Nederlandse cartografie. Deze atlas doet nog steeds veel harten sneller kloppen, en het is altijd groot nieuws wanneer er een exemplaar voor veel geld wordt verkocht.

Grote concurrenten

De Blaeu-atlas dus: een uitgave van het bedrijf dat aan het begin van de zeventiende eeuw werd gesticht door de Alkmaarse koopmanszoon Willem Jansz. Hij was in de leer geweest bij de bekende Deense astronoom Tycho Brahe. Na zijn terugkomst in de Republiek vestigde hij zich uiteindelijk in Amsterdam, waar hij een winkel begon in astronomische en zeevaartinstrumenten en globes. Later startte hij ook een drukkerij en ging hij kaarten (laten) maken. De naam 'Blaeu' gebruikte hij vanaf 1620, in een poging om zichzelf en zijn producten te onderscheiden van de eveneens bekende Amsterdamse kaartenmaker Johannes Jans-

sonius. Deze Janssonius werd uiteindelijk de grote concurrent van Blaeu: beiden maakten kaarten en atlassen en hun bedrijven waren vlak bij elkaar gevestigd op het Damrak. Zowel Blaeu als Janssonius bracht meerdere atlassen op de markt, maar Blaeu en zijn atlas genieten vandaag de grootste bekendheid.

Mooi en omvangrijk

Als gesproken wordt over dé Blaeu-atlas, dan gaat het over de *Grooten atlas oft wereltbeschryving, in welcke 't aardryck, de zee, en hemel wordt verthoont en beschreven*. Zoon Joan Blaeu zorgde ervoor dat dit werk halverwege de zeventiende eeuw het levenslicht zag. En waarom is nou juist die atlas zo bekend geworden? Allereerst natuurlijk omdat het zo'n verschrikkelijk mooi en omvangrijk werk is. Misschien speelt ook mee dat Blaeu heel goede contacten had met hoogwaardigheidsbekleders. Zijn atlas werd bijvoorbeeld als diplomatiek geschenk gebruikt, en verspreidde zich zo over de wereld. De titel doet wellicht vermoeden dat het werk hemel en aarde bevat, maar delen over de zee en de hemel zijn nooit verschenen. Het deel over de wereld is echter veelomvattend: het bevat ongeveer zeshonderd kaarten en biedt daarnaast een schat aan informatie. In tegenstelling tot moderne atlassen bevat het boekwerk bijvoorbeeld ook veel tekst: al de toen bekende kennis over alle landen, steden en regio's is hier vastgelegd. Er wordt hier bovendien verwezen naar allerlei andere schrijvers: van auteurs uit de klassieke oudheid tot ontdekkingsreizigers. En waar nodig levert Blaeu ook commentaar op het werk van eerdere cartografen en onderzoekers.

Bestaande én nieuwe kaarten

Het boek verscheen in het Latijn (1662), Frans, Nederlands (1664), Duits en Spaans. Deze uitgaven verschillen niet alleen in taal, ook de indeling en de omvang zijn anders. Zo bestaat de Latijnse uitgave uit elf delen met 594 kaarten en 3386 pagina's tekst, terwijl de Nederlandse editie negen delen telt met daarin zeshonderd kaarten en 2586 tekstbladzijden. De kaarten en dus de gebruikte namen zijn in alle edities overigens wel hetzelfde. Blaeu nam deels bestaande kaarten op, maar liet ook 190 nieuwe exemplaren maken. Afgaande op geschatte oplagen, het aantal kaarten en tekstpagina's moet de productie van al deze edities een groot beslag hebben gelegd op de capaciteit van zijn bedrijf.

De Nederlanden in het derde deel van de Grooten Atlas van Joan Blaeu (Amsterdam 1664).

Wereldkaart uit het eerste deel van de Grooten Atlas van Joan Blaeu (Amsterdam 1664).

Afrika uit het achtste deel van de Grooten Atlas van Joan Blaeu (Amsterdam 1664).

De Republiek in het derde deel van de Grooten Atlas van Joan Blaeu (Amsterdam 1664).

Unieke goudstempeling

De KB bezit nu verschillende exemplaren van dit meesterwerk: twee in het Nederlands en een in het Latijn. De Latijnse editie is het langst aanwezig. Al in de catalogus die in 1800 door toenmalig bibliothecaris Charles Sulpice Flament van de (toen net twee jaar oude) KB gemaakt werd, vinden we onder nummer 3851 *Atlas Maior, sive Cosmographia Blaviana* (Amsterdam 1662). De twee Nederlandse exemplaren zijn veel later aan de collectie toegevoegd: het ene in 1887 via het legaat van P.J.B.C. Robidé van der Aa, in 1936 gevolgd door een tweede

exemplaar uit de nalatenschap van J.F. van Rossem. Alle drie de exemplaren zijn met de hand ingekleurd en gebonden in perkament, met goudstempeling die voor ieder exemplaar anders is. Er zijn ook inhoudelijk verschillen wat betreft de aanwezige kaarten of uitvoering. Het exemplaar van Van Rossem staat bovendien in een speciaal daarvoor gemaakt kastje – zoals wel vaker voor een Blaeu-atlas gemaakt werd. Het was de bedoeling om in deze bijdrage één topstuk uit de nationale bibliotheek over het voetlicht te brengen – dit zijn drie werken die elk op zichzelf een topstuk zijn.

Roel Zuidhof, directeur de Bibliotheek Nijkerk: 'Desnoods ga ik tegen de wind in'

Al ruim zeventien jaar is Roel Zuidhof verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van de bibliotheek in het Gelderse Nijkerk. Hij kiest voor een coachende en verbindende stijl van leidinggeven, waarbij innovatie en ondernemerschap voor hem kernwoorden zijn. De bibliotheek is voor hem de ideale basis: 'Bijna alles wat ik bedenk past erbij.'

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL

Hoe is je loopbaan tot nu toe verlopen? Hoe kwam je bij de bibliotheek terecht?

'Om te beginnen heb ik in Groningen de bibliotheekopleiding gedaan. Daarna ben ik allerlei andere dingen gaan doen: ik heb onder meer gewerkt bij een bedrijf dat technische congressen organiseerde, bij de Blindenbibliotheek in Ermelo en bij een bureau voor milieudadvies. Ook ben ik een tijdlang interim-directiesecretaris van een grote scholengemeenschap geweest. Bij die laatste functie had ik op een gegeven moment tijd over. Ik woonde destijds vlak bij Harderwijk, waar men een bibliothecaris nodig had. O ja, dacht ik toen, daar heb ik ook ooit voor geleerd. Ik had me altijd voorgenomen nooit in een openbare bibliotheek te gaan werken: die kwam me toen voor als een fabriek waar alleen maar boeken worden uitgeleend en ingenomen. De bibliotheekopleiding die ik als specialisatie had gedaan was veel meer gericht op documentatie en op het gebruik van verschillende soorten media. Toch besloot ik een gokje te wagen. In die tijd kwam net internet op. Het bibliotheekwerk werd opeens veel breder en interessanter dan ik me ooit had kunnen voorstellen. Informatievaardigheden werden steeds belangrijker. Dat sloot veel beter aan bij mijn vooropleiding dan de bibliotheek als uitleenmachine van romans en literatuur, en ook bij de studie communicatie die ik daarna nog had gedaan. Zo rolde ik van de ene functie in de andere. Ik heb als uitleenmedewerker in Epe en Vaassen gewerkt. Mijn eerste functie als leidinggevende kreeg ik in Borculo, waar ik verantwoordelijk was voor het algemene bibliotheekbeleid en de uitvoering daarvan. Na vijf jaar heb ik de overstap gemaakt naar deze functie als directeur.'

Je krijgt nog geen behoefte aan iets anders?

'Mensen zeggen dat soms: wat zit je er al lang. Toch voelt dat voor mij niet zo. In die zeventien jaar is deze functie zo anders geworden, en de bibliotheek gaat steeds door andere fasen heen. Aanvankelijk bestond de bibliotheek voor het grootste deel uit een enorme balie voor de inname en uitleen van boeken. Als directeur was ik vooral bezig het productieproces dat uitlenen is in goede banen te leiden. De laatste tien jaar is daarin veel verandering ge-

komen. Nu ligt de nadruk veel meer op onze ontmoetingsfunctie en op onze rol in de gemeenschap. Ik vind het steeds belangrijker worden dat de bibliotheek er is voor alle lagen in de samenleving en een ontmoetingsplek waar iedereen terecht kan. We staan in dienst van de inwoners van ons werkgebied: wat willen zij? Het is een mooie verandering om getuige en ook voortrekker van te zijn. We zien ook dat die omslag werkt: de inwoners zijn trots op de bibliotheek. Dat geldt ook voor de medewerkers. Sommigen waren aanvankelijk wat huiverig voor de veranderingen, maar uiteindelijk is iedereen blij en trots met wat we als bieb kunnen betekenen en organiseren. Dankzij die ontwikkelingen komen we als bibliotheek nu ook weer veel meer in de buurt van de insteek waarmee ik op de bibliotheekacademie groot geworden ben. De rol van de bibliotheek wordt nu weer veel breder opgevat, als educatief en maatschappelijk centrum voor informatievaardigheden, en als derde plek – naast thuis en werk – waar mensen zich kunnen ontwikkelen.

Een van onze medewerkers wordt nu opgeleid tot community librarian. Zij brengt veel nieuwe kennis binnen, waardoor we nog betere banden kunnen smeden met de partners in onze omgeving, en we nog meer in het midden van de samenleving staan. Ik ben blij met de passie die ik voor mijn vak voel. Ik had geen directeur van een koekjesfabriek kunnen zijn. Ik ben geen manager, die van de ene directeursfunctie naar de andere is overgestapt. Ik kom vanuit de inhoud. Wat die passie is? Gastvrijheid. Als iemand na een activiteit naar me toe komt en zegt: "Bedankt, dit had ik net nodig" denk ik: daar doe ik het voor.'

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?

'Leidinggevende zijn betekent voor mij dat ik een coachende rol wil innemen, en ruimte wil geven aan anderen om ideeën aan te dragen en mee te helpen de koers te bepalen. Dat was vroeger anders: veel meer zeggen wat er moet gebeuren. Van medewerkers die al langer in deze organisatie rondlopen merk ik wel eens dat zij toch nog van mij verwachten dat ik die oude rol op me neem. Nieuwe medewerkers doen gemakkelijker suggesties: kunnen we niet die kant op in plaats van deze? Op belangrijke momenten moet je er als leider zijn, maar verder doe je het vooral met z'n allen. Ook mijn rol om mensen te verbinden vind ik belangrijk. Iedereen is snel bezig met z'n eigen onderdeel van het geheel, maar het geeft enorme meerwaarde als we met elkaar het geheel dragen, als medewerkers zich ook betrokken voelen bij wat anderen doen. Daarbij vind ik het belangrijk om ook eens in de zoveel tijd afstand te nemen van het geheel, zodat je kunt zien wat de juiste beslissing is. Ook de bijeenkomsten van het Lerend Netwerk met De Baak hebben me daarbij geholpen. We zijn allemaal geneigd eindeloos door te hollen en ons aan alle verplichtingen te houden die op ons af komen. Soms moet je gewoon zeggen:

dit gaat nu even niet. Ik vind het een uitdaging de juiste balans te vinden tussen werk en privé en om je heen kijken naar andere sectoren. Een voorbeeld? Ik vind Oerol een bewonderenswaardige organisatie. Van de onmogelijkheden dit voorjaar hebben zij juist mogelijkheden gemaakt. Zo weten ze toch theatermakers en publiek met elkaar te verbinden. De voortvarendheid waarmee zij hun programmering online hebben voortgezet, stimuleert mij om ook buiten de kaders te denken.'

Wat heb je de afgelopen zeventien jaar allemaal voor elkaar gekregen?

'Dan denk ik allereerst aan afgelopen januari: de opening van een nieuwe derde vestiging in Nijkerkerveen, waar al sinds 1993 geen bibliobus meer rijdt. Het was wel een erg lang traject: ruim twaalf jaar vergaderen, lobbyen, teleurstellingen en weer opnieuw proberen voordat de eerste paal de grond in ging. Het is een nieuw voorzieningencluster met een bibliotheek, een dorps huis en een school. Ik was dan ook ontzettend blij met de financiële steun van OCW dankzij de inzet van Lodewijk Asscher om bibliotheken in achterstandsgebieden te steunen. Ook een bijzonder project is Gezondheidsvaardigheden voor laaggeletterden: samen met twee gezondheidscentra en later ook de welzijnsorganisatie hebben we activiteiten georganiseerd die echt wat hebben losgemaakt onder inwoners. Eerst moet de samenwerking goed worden opgezet; eerlijk gezegd heb ik de neiging om af te haken als dat al te lang duurt. Maar de projectleider, die de gezondheidszorg zelf goed kende, heeft me steeds behoed om de stekker eruit te trekken. Ja, ik ben wel van de resultaten en ook een beetje snel graag!, maar ik heb van dit project echt geleerd om me in te houden, en ja hoor, er kwamen nieuwe samenwerkingspartijen bij waar we nog nooit eerder iets mee gedaan hadden en inwoners deden op allerlei vlakken mee. Dat resulteerde bijvoorbeeld in een thema rondom rouw en verlies met honderden deelnemers. Helaas ging de slotbijeenkomst met Manou Keirse niet door vanwege corona, maar we hadden bijna 700 aanmeldingen.'

Jullie werken dus ook veel samen met andere partijen?

'Absoluut. We hebben in Nijkerk net als in andere gemeenten een Taalhuis opgericht, in samenwerking met de lokale welzijnsorganisatie, het roc en de gemeente. In het verlengde daarvan ligt de start van het Taalhuis op School, iets wat we zelf hebben ontwikkeld: op school ga je met ouders aan de slag die niet zo goed in taal zijn en tegelijk zorg je voor hun kinderen zodat zij naar de les kunnen. Scholen zijn enthousiast! Ook werken we veelvuldig samen met culturele partners uit de omgeving, waaronder musea, de Kunstroute, de Culturele Raad, de Cultuurmakelaar en de Stadsdichter. Dat leidt onder meer tot succesvolle maandelijkse Kunstcafés in de bibliotheek. Samenwerking is wat mij betreft de gemene deler. Als je bij welk project dan ook geen partner kunt vinden om mee samen te werken, doe je wat mij betreft óf iets niet helemaal goed, óf je bent een enorme voorloper, waardoor er nog niemand in de omgeving is met wie je samen kunt optrekken. Dat kan gaan om samenwerkingsverbanden met partners in de omgeving, maar ook met andere bibliotheken. Zo delen wij taken van de backoffice met

de Bibliotheek Brummen | Voorst en Bibliotheek Noord-Veluwe, waartoe onder meer Epe en 't Harde behoren. Met hen tuigen we educatieve programma's op voor 150 scholen. Ook organiseren we met deze drie bibliotheekorganisaties Lezen is scoren, waarbij we in samenwerking met de buurtsportcoaches en een sportvereniging in een traject van zes weken lezen en bewegen onder kinderen stimuleren. Daarnaast leren we kinderen programmeren via ons gezamenlijke programma Roboc@r. Dat zijn innovatieve zaken die we gezamenlijk hebben ontwikkeld.'

Je hebt flink wat andersoortige organisaties van binnen gezien. Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren?

'Ik heb inderdaad ook een deel van de commerciële wereld gezien. Als ik door die ogen naar de bibliotheek als merk kijk, zie ik dat ons imago onder Nederlanders nog gebaseerd is op de feiten van dertig jaar geleden. De uitlening die centraal staat. Krijg dat maar eens uit het hoofd van mensen, zelfs ook van raadsleden. Natuurlijk komen nog steeds veel mensen voor de uitlening en dat is ook prima. Maar we zijn al jarenlang zo veel meer, zoals de ontmoetingsfunctie, en de informatiefunctie. Ja, en mensen herinneren zich de torenhoge boetes aan te laat geld. Ik was er ook snel bij om die af te schaffen; het geeft zo'n negatief imago. Gelukkig is dat nu op veel plaatsen al jarenlang verleden tijd. Wat mij betreft is het dan ook belangrijk dat we landelijk gaan inzetten op onze imagebuilding. De coronacrisis heeft daarbij, hoe cru ook, geholpen: veel mensen hebben de online bibliotheek weten te vinden voor het lenen van e-books. Maar de bieb is lokaal veel meer en dat moeten we weten vast te houden – niet alleen met lokale campagnes, maar ook op landelijk niveau. We moeten er gezamenlijk tijd, geld, energie en aandacht in steken om de nieuwe functies van de bibliotheek succesvol over het voetlicht te brengen. Mensen moeten overtuigd raken van het feit dat de bibliotheek in alle fasen van je leven van meerwaarde is, en niet alleen als je een kind bent of hebt.'

Ben je meer een denker of een doener?

'Ik ben meer een doener. Ik houd ervan om praktisch aan de slag te gaan. Als we binnen onze organisatie een idee krijgen, gaan we geen beleidsplannen schrijven; we gaan het gewoon doen. Zo heb ik samen met een collega-directeur Hetty van de Weg van de Bibliotheek Noord-Veluwe, de Stichting Taalfit opgericht, waarmee we langs bedrijven gaan om hun medewerkers te helpen bij taalproblemen. Andersom geldt ook dat we ergens direct mee stoppen als het niet werkt. Dit kost te veel tijd en energie, denken we dan.'

Heb je bijzondere hobby's?

'Voor een bibliotheksdirecteur lees ik niet alles wat los en vast zit. Romans lees ik eigenlijk alleen in mijn vakantie. Maar ik houd enorm van geschiedenis, met name van de Tweede Wereldoorlog. Die interesse combineer ik ook wel eens met mijn werk. Zo hebben we in het kader van 75 jaar bevrijding hier in de omgeving een fiets- en wandelroute uitgestippeld: www.ontdekdeplek.nl, die mensen langs bijzondere historische plekken brengt, waaronder een bunker die we voor dat doel ook hebben opengesteld. Met een groep enthousiastelingen hebben we die bunker uitge-

graven; dat doe ik dan in mijn vrije tijd. Fortificaties is een grote hobby van me: ik trek heel Europa door om die te bezoeken. Ik heb een keer een week in Berlijn alleen maar onder de grond gezeten – ik kwam alleen maar naar boven om te eten en te slapen. Ik vind dat fantastisch: met zaklantaarn en rugzakje, gezekeerd en wel, ga je het donker in, soms naar een plek waar nog niemand is geweest. Dat brengt een heerlijke spanning met zich mee. Een grap onder mijn vrienden is dat ik moeite heb met bordjes met de tekst *Niet toegankelijk*. Daar wil ik het liefst meteen achter kijken. Ik ben altijd enorm nieuwsgierig wat daar is gebeurd in de oorlog, en hoe het heeft gefunctioneerd. Soms hebben soldaten zich verveeld en de wanden daar verfraaid, maar soms zijn er ook dramatische verhalen.

Ook landelijk is het bezoeken van fortificaties weer in opkomst. De oorlog is verleden tijd, dacht men eerst, maar nu worden bunkers steeds meer uitgegraven. De tweeduizend boekjes die wij lieten drukken van de fiets- en wandelroute waren in *no time* op. Mensen zijn nieuwsgierig naar de geschiedenis en verhalen van hun eigen omgeving.'

Welke vakantiebestemming sluit het mooiste aan bij deze hobby?

'Mijn vrouw is redelijk ingewijd in mijn enthousiasme, maar we stemmen wel altijd even af hoeveel dagen van de reis we aan mijn hobby gaan besteden. Soms gaat ze mee, soms ga ik alleen. Het is mooi als een bunker in de duinen ligt; dan neemt zij een boek mee om daar te lezen. In Denemarken valt op dit gebied veel te halen.

Daar zijn nog enorme kustbatterijen te vinden, die je gewoon kunt bezichtigen. Soms is er zelfs een museum in gebouwd. In Polen is ook veel ondergronds te vinden, maar dat is nog meer onontgonnen gebied. Daardoor is het daar soms nog iets te gevaarlijk.'

Wat is je favoriete boek of film over dit onderwerp?

'Ik ben nu een boek aan het lezen over de bevrijding van Zeeland, *De slag om de Schelde*, van Hans Sackers en Tobias van Gent. Dat boek moet eigenlijk in iedere bibliotheek staan, want het is zo'n onbekend onderdeel van de bevrijding van Europa. Het had de oorlog kunnen verkorten als er bij de geallieerden tussen de opperbevelhebbers niet zo'n haantjesgedrag was geweest. *Saving Private Ryan* vind ik een erg mooie film. De landing op Normandië is choquerend goed in beeld gebracht. Als ik terugdenk aan de openingsscène krijg ik weer rillingen.'

Wat weten maar weinig mensen over jou?

'Ik ben dol op zeilen. We gaan regelmatig de Waddenzee op met een tjalk van meer dan honderd jaar oud. Zeilen is voor mij een leiderschapsmetafoor. Je bent continu afhankelijk van de wind, de stroming, getij, en ook van de bemanning om bij je doel te komen. Daar kom je zelden via een rechtstreekse route: soms moet je laveren: eerst naar rechts sturen om links uit te komen. En soms gaat de wind liggen, zoals in coronatijd. Wat doe je dan? Wacht je af of besluit je een andere koers te varen? Ik wil altijd graag in een rechte lijn mijn doelen behalen, desnoods tegen de wind in – maar het zeilen helpt me te denken: kan het ook via een andere weg?'

Bibliotheken en onderwijs kunnen mediawijsheid vergroten

Nepnieuws als virus

De coronacrisis heeft de zwakke plekken in onze nieuwsvoorziening pijnlijk blootgelegd: tijdens de crisis nam de verspreiding van nepnieuws enorm toe, en complottheorieën beleven hoogtijdagen. Hoe zorgen we als samenleving voor goed geïnformeerde burgers en hoe kunnen bibliotheken daarin een rol spelen?

TEKST: MARIANNE HERMANS, KENNISADVISEUR BIJ DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, MET DANK AAN ANNE VAN DEN DOOL EN JOS VAN HELVOORT.
ILLUSTRATIE: SHUTTERSTOCK

Internet heeft de manier waarop we informatie creëren, vindbaar maken en delen compleet veranderd. De consumptie van nieuws en informatie is voor een deel verschoven naar sociale media en on-demand-diensten. Het verdienmodel van deze platforms is gebouwd op aandacht, niet op het bieden van betrouwbare en relevante informatie. De coronacrisis zorgt voor een enorme toename van nepnieuws en onbetrouwbare informatie. Door de World Health Organization (WHO) is de pandemie al bestempeld als infodemie: niet alleen de ziekte verspreidt zich in razend tempo over de wereld, maar ook foutieve informatie die het virus omringt (WHO, 2020).

Digitale tijdperk als voedingsbodem

De crisis brengt aan het licht hoe kwetsbaar de organisatie van de digitale nieuwsvoorziening is. Het onderliggende model, met advertenties als inkomstenbron, werkt perverse mechanismen in de hand. Verrassend nieuws wordt vaker aangeklikt dan saai nieuws. Dat werkt 'klikpulp' in de hand, nieuws dat de aandacht trekt om maar zo veel mogelijk kliks te krijgen. Wanneer mensen nauwelijks meer blootgesteld worden aan ongemakkelijke, uitdagende of prikkelende perspectieven, kunnen echokamers ontstaan waarin vooral bevestiging van vooringenomen ideeën plaatsheeft. Omwille van hun privacy delen mensen hun informatie weer vaker in gesloten groepen, in plaats van open voor het hele internet. Ook gepersonaliseerde nieuws-feeds kunnen leiden tot blikvernaauwing en bevestiging van vooringenomen ideeën. De pluriformiteit van het Nederlandse mediamodel dempt het risico van filterbubbels en echokamers (Möller, 2019).

Sociale media

Sociale media kunnen een katalysator zijn voor de verspreiding van desinformatie. Sociale media en zoekmachines hebben voor

een deel de rol van de traditionele media als nieuwsvoorziening overgenomen. Mensen zien, horen of lezen het nieuws vaker op hun mobiele telefoon, via een gepersonaliseerde timeline van berichten. Vooral jongeren delen nieuwsberichten via de smartphone (Beekmans, 2019). Ook maken nieuwsdiensten gebruik van sociale media om hun content te verspreiden. Socialemediaplatforms nemen maatregelen om mensen te verwijzen naar betrouwbare bronnen, maar het is de vraag hoeveel mensen daar ook gebruik van maken. Dankzij internet en verschuivingen in nieuwsconsumptie is het onderscheid tussen betrouwbare en onbetrouwbare bronnen voor veel mensen niet meer zo helder. De WHO streed hier bijvoorbeeld tegen door zich te begeven op het socialemediaplatform TikTok, om daar met name onder jongeren juiste informatie over het virus te verspreiden (WHO, 2020). Hoewel de zorgen om nepnieuws en desinformatie wereldwijd toenemen (Reuters, 2019), lijkt de Nederlandse samenleving tot nu toe weerbaar tegen beïnvloeding door desinformatie. Nederlanders hebben veel vertrouwen in het nieuws van omroepen en krantenbedrijven, in vergelijking met mensen in andere landen. In sociale media als nieuwsbron hebben ze veel minder vertrouwen (Lauf & Scholtens, 2019). Onderzoek van het Rathenau Instituut toont aan dat de mediawijsheid van verschillende groepen burgers vaak tekortschiet (Van Keulen et al., 2018). In het Nederlandse overheidsbeleid staat dat ze wil voorkomen dat de democratie en de rechtsorde in ons land door desinformatie worden ondermijnd. Het kabinet zet daarbij uitdrukkelijk in op verbetering van het vermogen van de burgers om desinformatie te herkennen (Rijksoverheid.nl, 2019).

Remedies tegen desinformatie

Er zijn verschillende manieren om de verspreiding van desinformatie tegen te gaan, door technologieën zoals automatische identificatie en het blokkeren van nepsites, advertenties en klikpulp. Door te streven naar transparantie over de werking van

Dit artikel is een onderdeel uit het KB-onderzoeksdossier *De bibliotheek in coronatijd*. Zie www.bibliotheekinzicht.nl/dossiers/de-bibliotheek-in-coronatijd.

Voor dit artikel is gebruikgemaakt van het KB-trenddossier op www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/trends en van bronnen uit een literatuurstudie in het kader van een KIEM-onderzoek onder leiding van dr. Jos van Helvoort van De Haagse Hogeschool, Lectoraat Duurzame Talentontwikkeling. De KB is partner in het KIEM-onderzoek. Meer informatie: www.bibliotheeknetwerk.nl/onderzoek/onderwijsmethodes-voor-het-ontmaskeren-van-nepnieuws.

algoritmes die bepalen wie welk nieuws te zien krijgt. Door strengere internationale regelgeving en het aan banden leggen van de vrijheid van grote platforms, en door te investeren in professionele journalistiek. Het blijft echter een kat-en-muisspel tussen *fact checkers* en makers van nepnieuws.

Minstens zo belangrijk als het controleren van feiten en het corrigeren van schadelijke inhoud, is het begrijpen van de werking van desinformatie. Wat maakt mensen, zeker in tijden van crisis, zo ontvankelijk voor desinformatie, welke mechanismen bevorderen de verspreiding ervan en hoe kunnen mensen weerbaar worden gemaakt tegen nepnieuws? Het menselijk brein is gemakzuchtig en selectief. We zoeken naar informatie die onze vermoedens bevestigt en negeren informatie die onze ideeën tegensprekt. Wanneer we onder druk komen te staan, zoals in crises, filteren we nog meer dan normaal: we kiezen voor de kortste gedachte-route (Beunders, 2020). In crisistijd zoeken we naar houvast en eenduidige antwoorden. En die zijn er niet.

Debunking – prebunking

Een fundamenteel onderscheid in de bestrijding van nepnieuws is het verschil tussen debunking en prebunking. Debunking is het ontmaskeren van nepnieuws door met de feiten te komen, met tegenargumenten en alternatieve bronnen. Prebunking is juist gericht op het vooraf weerbaar maken van mensen door ze alvast opzettelijk te confronteren met nepnieuws. Vergelijk het met de maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van een virus door het toedienen van een vaccin, versus het zo snel mogelijk opsporen en ontmaskeren van 'patiënt zero'. Als mensen met opzet en in een educatieve setting blootgesteld worden aan nepnieuws, zullen ze uiteindelijk gaan begrijpen hoe bepaalde mechanismen werken. Ze krijgen de argumenten

in handen om misleidende informatie te herkennen, ook als die desinformatie aansluit bij hun vooropgezette ideeën. Het brein wordt getraind om minder snel de makkelijkste, vooringenomen weg te nemen.

Vergroten mediawijsheid

Bibliotheken en het onderwijs kunnen met hun programma's bijdragen aan het vergroten van de mediawijsheid van burgers door mensen te gidsen door de wirwar van informatie en te verwijzen naar betrouwbare bronnen, zoals bijvoorbeeld de bibliotheek Eindhoven doet met hun pagina over coronanieuws. Ook door het bieden van instrumenten voor *fact checking*, zoals de COVID-19-editie van de IFLA-infographic *How to spot fake news*, of bijvoorbeeld een podcast over het herkennen van nepnieuws (Bibliotheek Zuid-Kennemerland). Maar vooral door het vergroten van de weerbaarheid tegen nepnieuws door mensen te trainen in het herkennen van misleidende informatie.

De strijd tegen nepnieuws is niet het enige wat aandacht behoeft. Beter is het om de eenzijdige focus op desinformatie los te laten en breder in te zetten op een gezond democratisch debat. Een democratische samenleving heeft baat bij goed geïnformeerde burgers die mogen meepraten en meebepalen in een debat over de toekomst van het land, over de beste uitweg uit deze crisis, en de inrichting van de samenleving. Bibliotheken kunnen met hun kernfunctie van ontmoeting én debat bijdragen aan het faciliteren van debat en het voeden van de maatschappelijke dialoog.

*De volledige lijst met bronnen bij dit artikel is op te vragen door te mailen aan: redactie@bibliotheekblad.nl. Lees ook het artikel *Bibliotheken als partner in de strijd tegen 'digibetie'* op pagina 16.*

Mystery Guest

Bezoekt de Bibliotheek Rotterdam

Begin dit jaar ontving *Bibliotheekblad* een persbericht over de herinrichting van de begane grond en de eerste verdieping van de Centrale Bibliotheek Rotterdam. Er is plaatsgemaakt voor meer partners, en in het bericht wordt de ook elders in zwang zijnde term 'Huis van de Stad' gebruikt. Rotterdam heeft de laatste jaren heel wat over zich heen gekregen qua bezuinigingen en directiewisselingen, dus vormde het persbericht een goede aanleiding om te gaan kijken. Vormt het Nederlandse Centre Pompidou aan de Hoogstraat inderdaad het Huis van de Stad?

TEKST: DE MYSTERIEUZE GAST • FOTO'S: GERRIT SERNÉ

Sinds de bibliotheek de Foodhallen als overbuur heeft, is de Blaak er wel op vooruitgegaan: het plein wordt drukker bezocht en is zichtbaar beter onderhouden. De flinke ruimte op de begane grond van de bibliotheek werd door deze verandering waarschijnlijk meer waard en daar is bij de inrichting goed gebruik van gemaakt. Er zijn commerciële partners bijgekomen, zoals Boekhandel Donner en Starbucks, wat de uitstraling ten goede komt. Wie door de grote draaideur naar binnen gaat, loopt tegen een forse balie aan – die het zicht helaas belemmert – maar waar je desgewenst de weg wordt gewezen. Het is een algemene balie, voor specifieke bibliotheekvragen bevindt zich rechts achterin nog een kleine balie waarnaar wordt verwezen. Twee lage, halfronde meubels herbergen op aantrekkelijke en overzichtelijke wijze vele Rotterdamse folders over kunst, cultuur en andere activiteiten. Rechtsaf, maar ook buitenom bereikbaar, kom je in de compacte maar aantrekkelijke vestiging van Boekhandel Donner. Deze zorgt voor het actuele aspect dat bibliotheken af en toe missen en het is er gezellig. Veel minder goed gelukt is de Starbucksvestiging, waar het dan ook tamelijk stil is. Die bevindt zich in een open ruimte met iets wat ze Bieb to go noemen en waar een klein deel van de collectie staat plus de reserveringen. Uit de naam blijkt wel ongeveer wat de bedoeling is, maar erg duidelijk is deze opzet niet. Verder is er een kleine, zeer incomplete leestafel.

Schaakspel

Heel druk is het bij het links vooraan in de hal gelegen kantoor van de Rotterdampas. Je moet er een nummertje trekken en velen wachten er op hun beurt. Wellicht heeft het met de tijd van het jaar te maken, want het pasjaar loopt van 1 maart tot maart volgend jaar 1 maart. Kennelijk een groot succes, deze pas, waarmee je gratis of met korting aan veel activiteiten in de stad kunt meedoen.

Alle musea in Rotterdam, Den Haag en Delft zijn bijvoorbeeld gratis toegankelijk! Het beroemde en zeer populaire levensgrote schaakspel is gelukkig niet verdwenen, maar alleen iets verplaatst. Het is nog steeds een heel populaire attractie waaromheen zich allochtone en autochtone oude en jonge mannen (echt alleen maar mannen) scharen. Achterin bevindt zich, net als vroeger, het Muziekwebplein in een kale ongezellige ruimte. Het caférestaurant Binnenrotte is iets verplaatst en biedt een prima assortiment tegen een gemiddelde (commerciële) prijs. De concurrentie is met de komst van de Foodhal enorm toegenomen, natuurlijk. Van de inpandige Starbucks winnen ze het voorlopig qua sfeer. In het midden van de begane grond bevindt zich nog steeds een grote flexibele ruimte voor exposities en dergelijke. Op het moment van het bezoek van de mystery guest is er een expositie over de komst van de eerste gastarbeiders naar Rotterdam. Af en toe werpt een passant er een blik op, maar verder trekt deze uitgebreide uitstalling van foto- en informatieborden weinig aandacht. Eigenlijk is het vooral een sta in de weg die het zicht op de verschillende activiteiten belemmert.

Tijdschriften

De mystery guest neemt de roltrap naar de eerste verdieping, die ook heringericht is. De kranten en tijdschriften zijn daar verdwenen. Daarvoor in de plaats is er een uitgebreidere jongerenafdeling gekomen met een lounge-ruimte en een 'Maakplaats' waar verschillende workshops en cursussen worden gegeven. Bezoekers kunnen er ook terecht met hun digitale vragen of problemen. Heel spectaculair is de verandering op deze verdieping niet. Op de tweede verdieping is het Centrum voor Jeugd en Gezin gekomen, met eigen spreekuren en afspraken. De mystery guest is vooral benieuwd naar de tijdschriften en kranten gebleven zijn. En dat blijkt nog een heel zoek. Een deel is verspreid over alle verdiepingen bij de non-

Locatie

Centraal in de stad, in een deel van het centrum dat er na de komst van de Foodhallen op vooruitgegaan is. Goed bereikbaar met metro en trein. Weekmarkt voor de deur.

Exterieur

Een moderne klassieker uit 1983, met felgekleurde gele buizen aan de buitenkant, piramidevormig.

Interieur

Gedateerd rommelig interieur, in delen opgeknapt.

Uitstraling

Druk en onrustig.

Logistiek

Ingewikkelde bewegwijzering en opvallend veel mensen die elkaar de weg vragen. In de centrale hal ontbreekt het aan overzicht.

Activiteitsaanbod

Voor een stad van deze omvang verwacht je meer activiteiten, maar er zijn workshops en cursussen en een beperkt aanbod aan lezingen. Het aanbod is nergens echt verrassend en vooral de lokale component ontbreekt. Daar moet, met zo veel zalen, meer van te maken zijn.

Collectie

Grote collectie, redelijk goed gesaneerd.

Site

Duidelijke sobere site, weinig toeters en bellen.

Computers

Veel werkplekken om met de eigen pc te werken.

Tarieven

Tot 18 jaar is het gebruik van de bibliotheek gratis. Daarna is er de keuze uit drie abonnementen. Het Startabonnement biedt gratis gebruik van alle faciliteiten, plus het lenen van zes materialen per jaar, voor € 12; het Basisabonnement kost € 42 per jaar (met kortingsregeling voor minima en jongeren) en biedt de mogelijkheid onbeperkt materialen te lenen, met een maximum van tien tegelijk. Voor een partnerpas en voor activiteiten geldt 25% korting. Het Plusabonnement kost € 56 per jaar (vreemd genoeg geen korting mogelijk), waarbij twintig materialen tegelijk geleend mogen worden en een partnerpas gratis is.

Openingstijden

Voor een grote stad tamelijk beperkt: maandag van 13.00 uur tot 20.00 uur, dinsdag tot en met vrijdag van 10.00 uur tot 20.00 uur, zaterdag van 10.00 uur tot 17.00 uur en zondag van 13.00 uur tot 17.00 uur. Het feit dat men al om 20.00 uur dichtgaat zal veel studenten een doorn in het oog zijn. Ook voor lezingen en cursussen is het lastig.

Personeel

Het goed herkenbare personeel maakt makkelijk contact en is op alle verdiepingen aanwezig. Vragen worden over het algemeen goed beantwoord.

Tips

Goed beter best ...

Wat valt er op korte termijn te verbeteren in Rotterdam?

- De Bieb to go vervangen (zie boven).
- Bewegwijzering verbeteren/vereenvoudigen.
- Meer rust in de inrichting brengen.

fictie, en een deel blijkt op de vijfde verdieping terechtgekomen te zijn. Dat is zonder meer een groot gemis. Alleen de oudere mannen die waarschijnlijk dagelijks de krant komen lezen en met elkaar praten (ze blijken elkaar allemaal te kennen en roddelen er lekker op los) nemen de moeite om naar de vijfde verdieping te komen. Als de mystery guest hen ernaar vraagt, vinden ze de interne verhuizing wel een beetje lastig, maar 'het is lekker rustig geworden'. Een klein deel van de tijdschriften staat hier ook, maar een groot deel bevindt zich verspreid over het gebouw. Ook het personeel tast regelmatig in het duister als je naar een specifieke titel vraagt.

Erasmus Experience

Wat niet veranderd is in Rotterdam, is dat de collectie zeer ruim is en dat alle beschikbare ruimte vol zit met studerende en werkende, voor het merendeel jonge mensen. Ook op de jeugdafdeling is het een gezellige boel, met vele jonge ouders die elkaar ontmoeten en met peuters en boeken op de grond zitten. Bij de Erasmus Experience, een ruim opgezette interactieve expositie op de vierde verdieping, is het daarentegen doodstil. De inrichting in Rotterdam is al jaren niet of nauwelijks veranderd en biedt een rommelige aanblik, wat ook wel weer iets gemoedelijks heeft, in elk geval wordt er geen enkele drempel opgeworpen door een chique inrichting. Op de verschillende verdiepingen bevinden zich op strategische plaatsen kleine stabalies waar meestal personeel

te vinden is, of ze lopen – goed herkenbaar – rond. In dat opzicht doet Rotterdam het goed, veel beter dan de meeste andere grote stadsbibliotheken. Dat is ook wel nodig, want de bewegwijzering is minder goed. Er wordt met letters, zones en kleuren gewerkt in een voor leken onbegrijpelijke indeling. Gelukkig bieden borden met alfabetische wegwijzers enige uitkomst.

Herinrichting

Is de heringerichte centrale bibliotheek van Rotterdam inderdaad het Huis van de Stad? Op het eerste gezicht valt de herinrichting nogal tegen, zeker in cosmetisch opzicht. Maar ook wat erbij gekomen is, is niet zo spectaculair dat het nieuwe doelgroepen zal trekken. Rotterdam was al goed bezocht, en dat blijft het. Bovendien zijn de nieuwe medebewoners zo te zien meer onderhuurders dan partners. Maar juist met de herinrichting van de enorm grote centrale hal, had er een grotere slag gemaakt kunnen worden. Het had mooier en bruisender gekund, met meer mooie zichtplekken. Tip: neem de Bieb to go op de schop en maak daar, in open verbinding met de Starbucks, een gezellige leeszaal met alle tijdschriften en kranten. Of maak op die plek een bibliotheek voor de jongste kinderen en hun ouders à la Dokk1 in het Deense Aarhus, waar men elkaar kan ontmoeten en koffiedrinken. Dit is zonder al te veel moeite te realiseren en zet veel meer 'het beste van de biblio-

theek' in de etalage dan nu het geval is. Momenteel is Boekhandel Donner de meest geslaagde verandering, dat is ze gegund, maar de bibliotheek heeft zelf ook heel veel te bieden.

Reactie Bibliotheek Rotterdam

'Dank voor jullie bezoek, we zullen de suggesties zeker ter harte nemen. Rotterdammers reageren enthousiast op de vernieuwing van de begane grond en eerste verdieping. Samen met de nieuwe én bestaande partners, in al hun diversiteit, biedt de Bibliotheek Rotterdam alle Rotterdammers van jong tot oud nóg meer mogelijkheden om mee te doen en weerbaar te zijn in de snel veranderende samenleving. Samenwerken is daarbij belangrijk en waardevol voor de bibliotheek én voor alle Rotterdammers. Samenwerken biedt ontzettend veel mogelijkheden en meerwaarde. De collega's aan de balies krijgen positieve reacties op de vernieuwde informatiebalie, de uitbreiding van de studie- en werkplekken, het leercentrum, en de fijne zitplekken om te lezen of met elkaar in gesprek te gaan. Het is een plek waar Rotterdammers zich thuis voelen. Het "Bieb to go"-concept gaan wij later dit jaar evalueren: wat vinden bezoekers van de ruimere openingstijden, de actuele titels die we daar bieden et cetera. Mooi dat onze collega's op de vloer goed herkenbaar zijn en makkelijk contact maken, een erg fijn compliment voor onze mensen die zich elke dag enorm inzetten om de bibliotheek tot een succes en een fijne verblijfsplaats te maken.'

Rotterdam en de vijf functies van de Bibliotheekwet:

1. Ter beschikking stellen van kennis en informatie: ****
2. Bieden van mogelijkheden voor ontwikkeling en educatie: ****
3. Bevorderen van het lezen en het laten kennismaken met literatuur: ***
4. Organiseren van ontmoeting en debat: **
5. Laten kennismaken met kunst en cultuur: ****

*Slecht **Onvoldoende ***Voldoende ****Goed *****Uitmuntend

Bibliotheek in cijfers:

Inwoneraantal werkgebied: 644.373 (gemeente Rotterdam op 01-01-2019).

Percentage leden: 14% (89.712 leden op 01-01-2019. Dit zijn de bibliotheekleden, exclusief leden die via scholen bereikt worden).

Aantal leden tot 18 jaar: 53.076.

Aantal leden boven 18 jaar: 36.577 (overige leden zijn geen natuurlijke personen, maar bijvoorbeeld bedrijven, stand: 01-01-2019).

Aantal banden in deze vestiging: er zijn 311.588 banden in de reguliere collectie van de centrale bibliotheek. Daarnaast is er een erfgoedcollectie van 29.500 banden.

Aantal uitleningen per jaar: 803.302 in de centrale bibliotheek in 2019.

Bibliotheek waarmee een basisbibliotheek gevormd wordt: niet van toepassing.

Aantal fte's in deze vestiging: in de Bibliotheek Rotterdam werken 187 fte's, die flexibel op verschillende vestigingen werkzaam zijn. De inzet is afhankelijk van moment, activiteiten en geplande evenementen. Deze fte's worden aangevuld door vrijwilligers en partners.

Datum sinds wanneer deze vestiging (in de huidige vorm) in gebruik is: de centrale bibliotheek is in gebruik genomen in 1983. De recente herinrichting is afgerond op 21 januari 2020.

Aantal vierkante meters: de centrale bibliotheek meet 20.171 vierkante meters.

Architect: Van den Broek en Bakema. Architect herinrichting 2019-2020: Studio Dat.

Bijzonderheden: in 2019 waren er 2,7 miljoen bezoekers in de vestigingen van de Bibliotheek Rotterdam, van wie 1,4 miljoen in de centrale bibliotheek. Er zijn 1867 studie-, werk- en leesplekken, waarvan 1102 in de centrale bibliotheek.

De Effingers door Gabriele Tergit (editie 2020)

‘Uiterst gedetailleerde beschrijving van de tijdgeest’

De Effingers begint in 1878 met een brief die de zeventienjarige Paul Effinger aan zijn ouders schrijft. Snel zal Paul van zijn geboorteplaats Kragenheim verhuizen naar Berlijn, waar hij een schroevenfabriek begint. Langzaam maar zeker verdient Paul steeds meer geld en krijgt hij steeds meer mogelijkheden om zijn fabriek uit te breiden. Zijn broer Karl wordt mede-eigenaar, en langzaam maar zeker wordt Effinger een naam om rekening mee te houden. De broers bevinden zich in welgestelde kringen waar ze van het ene feestje naar de andere luxe bijeenkomst gaan. De Eerste Wereldoorlog en de nasleep ervan keren echter het tij; het geld komt nog maar mondjesmaat binnen en het nationaalsocialisme krijgt voet aan de grond, waardoor Paul en Karl steeds meer belemmerd worden in hun werk.

De kracht van *De Effingers* zit hem vooral in het uiterst gedetailleerd neerzetten van de tijdgeest en de evolutie daarvan door de decennia heen. Van de interieurs van de huizen tot de uitwisseling van ideeën tussen de oudere en de jongere generaties, en van de nieuwste mode tot sociaaleconomische ontwikkelingen; Tergit beschrijft op zeer overtuigende wijze de periode van 1875 tot kort na de Tweede Wereldoorlog. Je voelt als lezer de opwindende reuring die de industrialisering en het opkomen van het socialisme met zich meebrengen, en evenzo ervaar je de vijandigheid en benauwdheid wanneer nationaalsocialisten het toneel betreden.

Toch is het moeilijk om echt mee te leven met de karakters die Tergit opvoert. Daarvoor zijn het er simpelweg te veel. We volgen drie families, van grootoma's en -opa's tot achterkleinkinderen, en dan zijn er nog verschillende collega's en vrienden en vriendinnen van de families die gaandeweg ook allemaal hun eigen hoofdstuk krijgen. Het is af en toe moeilijk om te onthouden wie wie is en hoe iemand zich verhoudt tot de rest van de familie, en bovendien zorgt de nogal beschrijvende, zakelijke stijl van Tergit ervoor dat de lezer vooral vanaf een afstandje meekijkt en helaas geen onderdeel wordt van die familie. De droevige gebeurtenissen, waarvan er best een aantal is, missen daarmee helaas vaak hun uitwerking.

Daar staat dan weer tegenover dat *De Effingers* werkelijk als een trein leest. De hoofdstukken zijn vaak amper een paar pagina's lang en daarmee worden de ruim 700 pagina's zeer behapbaar. Daarnaast zijn de dialogen, waarin vaak van gedachten gewisseld wordt over allerlei maatschappelijke onderwerpen, zeer onderhoudend en leerzaam. Ook maakt Tergit gebruik van allerhande andere teksten: gedichten, liedteksten, nieuwsartikelen, brieven en boekteksten komen voorbij en zorgen ervoor dat deze dikke roman allesbehalve saai wordt. Er zit bovendien veel in om over na te denken: over de status van vrouwen bijvoorbeeld (en over hoe ver we wat dat betreft gekomen zijn in de

Naam: Madelon van Honk (30).

Beroep: Huismeester verpleeghuis.

Bibliotheek: Mariëburg, Nijmegen.

Bibliotheeklid? Na een pauze van tien jaar ben ik afgelopen januari weer lid geworden.

Hoe vaak kom je in je bibliotheek? Twee tot vier keer per maand.

Wat leen je zoal? Voornamelijk recent uitgekomen Nederlandstalige fictie.

Neem je wel eens deel aan bibliotheekactiviteiten? Nee.

Mening over jouw bibliotheek: Groot aanbod, mooi ruim opgezet, maar ik mis wel wat hedendaagse Engelstalige fictie, al begrijp ik wel dat daar niet zoveel animo voor is.

afgelopen eeuw), of over de onmogelijkheid van generaties om elkaar te kunnen begrijpen, en bovenal over de vraag hoe we zoiets verschrikkelijks als oorlogen en genocide kunnen voorkomen. *De Effingers* was actueel, is actueel en zal dat ook misschien altijd wel blijven.

In de Facebookcommunity BoekPerWeek praten meer dan 2.400 mensen over de boeken die ze lezen. Meedoen? Ga naar facebook.com/groups/boekperweek.

Wist je dat het samenstellen van jouw schoolbibliotheek een fluitje van een cent is?

Verantwoordelijk voor de collectie van de lokale schoolbibliotheek? Houd deze gemakkelijk actueel en relevant met onze Standing Order voor de schoolbibliotheek.

Ontvang 4x per jaar een set boeken die bijdragen aan leesbevordering en leesplezier op school.

Samengesteld door onze onderwijsexperts volgens de normen van de Bibliotheek op School.

Meer weten? nbdbiblion.nl/schoolbibliotheek

nbd biblion

► Vooruitgang boeken

NBD Biblion | 079 3440 344
www.nbdbiblion.nl | info@nbdbiblion.nl

Het juiste boek op het juiste moment. Daar staan wij voor.

MedioEurope heeft de juiste professionals, expertise én hulpmiddelen (AI-modellen) in huis om jou te helpen eenvoudig en efficiënt de juiste boeken voor jouw klanten te krijgen.

Boeken en DVD's

- Alle boeken en DVD's altijd leverbaar
 - Vlaamse, Nederlandse en kleine uitgevers
- Het hele aanbod voor de bibliotheek op school
- Op uw vraag kastklaar: geplastificeerd of duurzaam verwerkt

Kijk op www.medieurope.com
en volg ons via onze nieuwsbrief.

Koploper in collectie-optimalisering

- Wij maken een analyse van het aankoopgedrag van je bibliotheek
- Samen met jou duiken wij in de conclusies om je **SSO's** op te stellen
- Met **SSO** plaatsen wij delen van je collectie automatisch in bestelling
- Met **DSO** sturen wij je automatische orders bij aan de hand van je uitleengegevens

Voor jouw collectie

- Aanbiedingslijsten en standing orders op maat van jouw bibliotheek
- Wekelijks marktaanbod van alle nieuwe en te verwachten titels
- Gekoppeld met V-Smart, Wise en Brocade

www.medieurope.com

Dé totaalleverancier voor jouw bibliotheek!

Voor meer informatie contacteer info@medieurope.com

België: +32 (0)15 51 41 10
Nederland: +31 (0)341 78 82 70

Volg ons